

LUNDS UNIVERSITET

Politiker i en klass för sig

Om klass och kapital i mediebevakningen av
Sveriges ledande politiker

Mattis Karlsson

2013

ABSTRAKT

Författare: Mattis Karlsson

Titel: Politiker i en klass för sig – Om klass och kapital i mediebevakningen av Sveriges ledande politiker.

Masteruppsats: SOCM02

Sociologiska institutionen, vårterminen 2013

Problem/bakgrund: Rapporteringen som rör svenska politiker handlar om långt mycket mer än bara politik. Politiker är offentliga personer som berörs av en mediabevakning som behandlar bland annat deras bakgrund, utbildning, intressen, smak. Det är ämnen som är relaterade till klass och förståelser om klass.

Syfte: Uppsatsen syftar till att undersöka och förstå hur offentliga politikers uttryck för klass rapporteras om i svensk press.

Sammanfattning: Uppsatsen lutar sig främst emot kritisk diskursanalys som föreslagen av Norman Fairclough samt en samling begrepp hämtade från Pierre Bourdieus teorier. Inledningsvis fokuserar uppsatsen därför på att presentera valda delar av dessa teorier och andra anslutande begrepp. För att sedan sätta den valda empirin (bestående av tidningsartiklar) i relation till det teoretiska ramverket.

Slutsatser/Resultat: Uppsatsen resulterar i en beskrivning av hur rapporteringen är konstruerad och hur den kan förstås i relation till utvald sociologisk teori. Bland annat konstateras att: intrycken från andra diskurser än konkret politiska sådana är påtagliga, att det finns både generella och partispecifika förväntningar att leva upp till på det politiska fältet, samt att rapporteringen fyller dicerplinerande funktioner.

Nyckelord: Diskurs, diskursanalys, fält, Norman Fairclough, klass, kulturellt kapital, Pierre Bourdieu, politik

Populärvetenskaplig introduktion

Partiledare och riksdagspolitiker syns i tidningen nästan varje dag. Långt ifrån alla artiklar handlar om principprogram eller politiska debatter, många handlar om deras kläder, favoritmat eller intressen. Ibland hyllas en politiker för sitt sätt att vara och ibland kritiseras de. Den här uppsatsen utgår ifrån att människors smak, intressen eller utbildning kan vara uttryck för klass, och att de kan betraktas som en form av kapital. Det vill säga att det kan vara mer eller mindre värdefullt. Om ett sådant kapital är just mer eller mindre värdefullt kan vara beroende av både situation och person. I ett sammanhang som gäller de politiker som syns i media blir det här extra intressant eftersom ett kapital som erkänns ett värde hos en politiker kanske förkastas när det gäller en annan. Att dessa politiker dessutom kan betraktas som representanter för olika klasser lägger ytterligare en dimension till det hela. Om Socialdemokraterna är ett arbetareparti, måste det då vara ett parti av arbetare? Hur ser det i så fall ut? Kan man ens vara både politiker och arbetare på samma gång? I uppsatsen analyseras tidningsartiklar med hjälp av sociologisk teori för att försöka förstå hur rapporteringen om de kända politiska ansiktena kan se ut.

Tack!

Det första av tack vill jag rikta till min handledare Eva Kärfve. Utöver läsning av uppsatsen så har också Evas goda förtrogenhet med sociologisk litteratur varit till stor hjälp. För detta förtjänar hon det varmaste av tack. Tack Eva!

Ytterligare tack vill jag tillägna mina vänner Pedro Landfors och Elena Kell, för såväl uppmuntran som gott sällskap. Tack kära vänner!

Innehåll

Inledning.....	1
1.1 Syfte och frågeställning.....	3
1.2 Disposition	4
1.3 Material	4
2. Klass och politik.....	6
3. Teori	9
3.1 Marx – En historia om klasskamp.....	9
3.2 Weber – Grunder för klassifikation.....	10
3.3 Gramsci/Althusser – Språk och ideologi.....	11
3.4 Bourdieu – Ett rum av skillnader	13
3.5 Diskursiva och sociala praktiker	15
3.6 Kritisk diskursanalys	17
4. Metod	19
4.1 Kapital	19
4.2 Habitus	20
4.3 Fält.....	21
4.4 En tredimensionell analys	22
5. Analys.....	24
5.1 Att finnas är att skiljas.....	24
Det ekonomiska kapitalet som distinktion	24
Klassresor mellan dikotomier.....	26
Politiker i en klass för sig – det politiska fältet	28
5.2. Fältets dynamik: Legitimering och kontroll av kapital	30
Stil och smak – om percipin och fältets förväntningar.....	30
Kontroll och Legitimering – Fältet är partiskt.....	32
Stridens medel är stridens insats	36
5.3 Fältets positioner.....	38
Gynnande positioner - Att övervinna fältets motsättning	40
Politiskt Habitus och den förkroppsligade ideologin	41
Borgliga politiker och ”låga kapital”.....	43
6. Slutsatser och avslutande reflektioner.....	49
Teoretisk och metodologisk reflektion.....	51

Referenser.....	53
Tryckt press:	53
Otryckta källor:	53
Litteratur:.....	54
Rekommenderad litteratur:.....	55
Bilaga 1	56

Inledning

I januari 2010 uppmärksammades det i samband med en fotografering av riksdagspartiernas ledare att den Socialdemokratiska partiledaren tillika statsministerkandidaten Mona Sahlin hade en ”fransk lyxväska”.¹ Nyheten engagerade flera av de stora svenska tidningarna. Bland annat skrev Maria Ringborg på Dagens Nyheters debattsida att:

Genast är debatten igång. Det twittras och blogggas i två läger. Antingen kritiserar partiledaren för oförsvarlig lyxkonsumtion eller också försvaras rätten att klä sig som man vill. I detta fall tillkommer aspekten att Mona Sahlin företräder Sveriges största arbetareparti.²

Det är inte nödvändigtvis lyxkonsumtion i sig som det främsta föremålet för kritik i den mediala debatten. Mona Sahlins roll som partiledare för Socialdemokraterna är en bakgrundsfaktor som tycks vara svår att komma över. Dalademokratens politiska redaktör gick så långt som att ”Mona Sahlins väska är ett hot mot Socialdemokratin”³ I Expressen framgick det att det var just rollen som socialdemokratisk ledare som gjorde väskan omöjlig snarare än rollen som politiker:

En person som Carl Bildt kunde gå omkring i sina oljerockar från Barbour på Karlavägen. Men det skulle inte förekomma bland socialdemokratiska ledare, säger statsvetaren Jenny Madestam.⁴

Sahlins efterträdare Håkan Juholt har i sin tur fått kritik för ett piratkopierat märkesbälte i Expressen.⁵ Senare riktades också uppmärksamhet mot hans intresse för opera. Sydsvenskans Mats Skogkär drog bland annat följande slutsatser av Juholts intressen:

Med sitt intresse för de sköna konsterna kan Juholt snarare betecknas som ekonomisk medelklass och kulturell överklass – det är knappaste knegare som fyller Operans salonger eller trängs på vernissager.⁶

Det finns flera intressanta paralleller i rapporteringen kring de två tidigare Socialdemokratiska ledarna. En sådan är klassaspekten. Malin Ullgren skrev i Dagens Nyheter att ”Behandlingen av Håkan Juholt andas borgerligt klassförakt anno 2011.” I sin artikel reflekterar Ullgren över Expressens rapportering om det piratkopierade bältet:

¹ David Baas och Ingvar Hedlund, ”Här poserar Mona Sahlin med 6000-kronors väskan”, *Expressen*, 22/1-10 <http://www.expressen.se/nyheter/har-poserar-mona-sahlin-med-6-000-kronorshandvaska/>

² Maria Ringborg, ”Dags för väskdebatt igen”, *Dagens Nyheter*, 26/1-10 <http://www.dn.se/livsstil/trend/dags-for-vaskdebatt---igen>

³ Göran Greider, ”Mona Sahlins väska är ett hot mot socialdemokratin”, *Newsmill*, 22/1-10 <http://www.newsmill.se/artikel/2010/01/22/mona-sahlins-v-ska-r-ett-hot-mot-socialdemokratin>

⁴ David Baas och Ingvar Hedlund, ”Här poserar Mona Sahlin med 6000-kronors väskan”, *Expressen*, 22/1-10 <http://www.expressen.se/nyheter/har-poserar-mona-sahlin-med-6-000-kronorshandvaska/>

⁵ David Baas, ”Skärp dig Juholt”, *Expressen*, 30/5-11

⁶ Mats Skogkär, ”Klass mot klass”, *Sydsvenskan*, 26/1-12

I måndagens Expressen är en av huvudnyheterna att Juholt har ett piratkopierat Boss-bälte till kostymbrallan. En kvinna som Mona Sahlin lär känna igen en bevakning som tappar politiken och fixerar sig vid kroppen och dess uttryck. Men det är uppenbarligen inte kön som förenar Juholt och Sahlin, utan klass.⁷

Ullgrens resonemang satte ord på min egen övertygelse, vilket ledde mig till att undra: Om det är Sahlins och Juholts uttryck för klass som ligger till grund för kritik och debatt, vilka uttryck för klass är i så fall legitima eller kanske till och med fördelaktiga för en politiker? Frågan leder snabbt till fler frågor: Är förväntningarna på Sahlin och Juholt desamma? Skiljer de sig från en moderat politiker, eller en vänsterpartist? Att Sahlins väska uttrycks som ett hot mot Socialdemokratin snarare än ett hot mot Sahlin själv eller hennes klass visar ju att förväntningarna på Sahlin relaterar till partiet framför något annat. Samtidigt undrar jag om inte ett fuskbälte är en lyxväskas raka motsats? Om så är fallet, är förväntningarna på Juholt andra än de som görs gällande för Sahlin?

Frågorna är många och det är kanske inte så konstigt. Klass och politik har tveklöst en del gemensamma beröringspunkter. Den franska sociologen Pierre Bourdieu har hävdat att marxismen genom enträgen mobilisering har bidragit till att skapa sociala klasser.⁸ Bedriften, om man kan kalla det en sådan, kan förstås inte tillskrivas marxisterna allena. Vad Bourdieu menar är att marxisterna inte skiljer mellan teoretiska klasser och verkliga klasser, en åtskillnad som man alltså missar då konstruktionen av grupper är en nödvändighet för politisk mobilisering. Detta då den politiska mobiliseringen har sin utgångspunkt i att kunna utge sig för att föra någons talan och intressen.⁹ Följaktligen: Om en politikers uttryck för klass också uttrycker vilken grupp man företräder så kan det vara relevant att ställa sig frågan: Hur bör politikerns uttryck för klass relatera till gruppens/klassens? Och vad händer om dessa inte relaterar till varandra? Vad motiverar att exempelvis en väska kan förstås som ett hot mot en hel politisk rörelse? Uttrycken för klass kan vara många och variera i sin betydelse och värdering, och det är åt detta jag har för avsikt att ägna de kommande sidorna.

⁷ Malin Ullgren, ”Behandlingen av Håkan Juholt andas borgerligt klassförakt anno 2011”, *Dagens Nyheter*, 31/5-11

⁸ Pierre Bourdieu *Praktiskt förnuft – Bidrag till en handlingsfilosofi*. Göteborg, 1995. s. 23.

⁹ P. Bourdieu, 1995. s. 44

1.1 Syfte och frågeställning

Uppsatsen syftar till att undersöka och förstå hur offentliga politikernas uttryck för klass rapporteras om i svensk press. Uppsatsen lutar sig främst emot kritisk diskursanalys som föreslagits av Norman Fairclough samt en samling begrepp hämtade från Pierre Bourdieus teorier. Jag har för avsikt att återkomma med vad detta innebär i uppsatsens teoretiska avsnitt. Det bör dock nämnas att detta är viktiga utgångspunkter för uppsatsen. Dessa utgångspunkter är bland annat att uttryck och egenskaper kan förstås som personliga drag eller smaker hos människor går att betrakta som kapital. I likhet med hur ekonomiskt kapital kan förstås som något knutet till en marknad så kan dessa kapitala former av uttryck och egenskaper ha och få olika värden. I slutändan kan allting som erkänns ett värde sättas i relation till en och samma marknad. Detta bäddar för ett sätt att se på den sociala världen som en strid om kapitalens erkännande och värdering. Det är utgångspunkter som yttrar sig i mitt arbete genom att jag förhåller mig till material som jag menar ger uttryck för hur bland annat politikernas person, smak och intressen beskrivs och förstås.

Jag vill undersöka och analysera hur rapporteringen i svensk press ser ut rörande offentliga politikernas klass, vilket jag har för avsikt att göra med en specifik förståelse av klass i minnet. Denna förståelse har som sagt sina rötter i de begrepp som föreslagits av Bourdieu men också andra sociologer efter honom. Till detta vill jag också lägga den kritiska diskursanalysen vilken som Bourdieus begrepp bör betraktas som lika delar metod som teori. Diskursanalysen bidrar förutom med ett konkret förhållningsätt till textanalys även med en förståelse för de konstruktionsprinciper som omger och följer en kommunikativ händelse.

Jag vill också påpeka att jag delar Bourdieus uppfattning om att empiriska studier med nödvändighet bör bära teorigenererande ambitioner, för att kunna appliceras på [...] *ett särfall av det möjliga*.¹⁰ Därför kan till uppsatsens övergripande syfte också läggas att utforska och problematisera hur en kombination av den kritiska diskursanalysen och Bourdieus begreppsapparat fungerar i mitt sammanhang. Uppsatsens övergripande frågeställning lyder:

- **Hur konstrueras och värderas politikernas olika uttryck och kapital i de kommunikativa händelserna som ligger till grund för uppsatsen?**

¹⁰ P. Bourdieu. 1995. s. 24.

1.2 Disposition

Under uppsatsens gång så kommer jag återkommande att argumentera för rimligheten i att kombinera kritisk diskursanalys med några utvalda begrepp från Pierre Bourdieus handlingsfilosofi. Ett argument som jag menar kräver en gedigen presentation av uppsatsens teoretiska ramverk och dess bakgrund. Den teoretiska presentationen tar därför utgångspunkt i att redogöra för en handfull teoretiker som jag menar illustrerar ett samband mellan uppsatsens bärande teorier. Min förhoppning är också att en sådan presentation ska fungera som en bakgrund till en del av det sociologiska fältet som jag anser vara relevant i relation till uppsatsens ämne. Jag vill också peka ut att det teoretiska avsnittet kan läsas som en form av ”situerad kunskap” då flertalet av teoretikerna har utgjort och influerat en del av min utbildning vid Lunds Universitet.

Uppsatsens teoretiska avsnitt följs av ett metodologiskt. I relation till den teoretiska presentationen kan metodavsnittet betraktas som förhållandevis litet. Jag vill be läsaren ha överseende med detta. Det beror inte på att metoden har underprioriterats. Det beror på att relationen mellan teori och metod är mycket stark hos Norman Fairclough och Pierre Bourdieu. Detta innebär att ett teoretiskt ställningstagande med nödvändighet resulterar i ett metodologiskt. Presentationen av min metod är därför också en presentation av teori, och vice versa.

Analysen redogörs för i tre kapitel. Det är en relationell analys som å ena sidan resonerar kring uppsatsens empiri men också drar slutsatser löpande. Jag kommer dock att sammanfatta delar av mina slutsatser och resonemang under rubriken *Slutsatser och avslutande reflektioner* som följer analysens sista kapitel.

1.3 Material

Materialet som ligger till grund för uppsatsen är tidningsartiklar. Jag har använt mig av webbtjänsten Retriever, vilket är ett mediearkiv som tillhandahåller en sökmotor för bland annat svensk tryck press. Databasen är mycket stor och därför är vissa begränsningar nödvändiga. Den första i raden av dessa begränsningar är att inga artiklar publicerats innan januari 2010 eller senare än april 2012. Poängen har dock inte varit att insamla ett tidsrepresentativt omfång av artiklar. Det primära materialet har hämtats från en grupp medier sammanfattade som ”Storstadspressen”. En grupp som utgörs av: **Aftonbladet, Dagens**

Nyheter, Expressen, Göteborgsposten, Svenska Dagbladet, samt Sydsvenskan. Kompletterande material finns också från **Barometern-OT, Metro** och **Kvällsposten.** Anledningen till att kompletterande material har lagts till det primära materialet beror på att urvalsprocessen är av en selektiv karaktär. Detta innebär att det är en särskild typ av artiklar, både till innehåll och utformning som jag har letat efter. Dessa artiklar har det gemensamt att de alla behandlar eller relaterar till offentliga politikernas person och framtoning, dock på olika sätt. Med få undantag är dessa politiker riksdagspartiernas partiledare eller före detta partiledare. Jag har strävat efter att inkludera artiklar som är mindre explicit politiska och av en mer personlig karaktär. Det är en form av artiklar som jag har funnit är vanliga i anslutning till vissa händelser. Exempelvis när nya partiledare tillsätts inom riksdagspartierna. Men även i intervjuer med redan etablerade politiker som fokuserar på bakgrund eller uppväxt. Detta har inneburit att arbetet med att finna relevant empiri har inkluderat att hitta sådana händelser och intervjuer för att sedan följa ringarna på vattnet. Detta har i vissa, men få fall lett till att jag har inkluderat kompletterande material från andra tidningar än storstadspressen.

Det går att kritisera urvalet för att endast inkludera en tidning med brett innehåll och Socialdemokratisk ledarsida (Aftonbladet). Denna kritik bör riktas åt det svenska medielandskapet snarare än den här uppsatsen. Dessa tidningar har i de flesta fall en liberal eller borgerlig framtoning på sina ledarsidor vilket sannolikt påverkar empirin. Att inkludera material på grund av sin politiska inriktning snarare än oberoende av den samma hade också påverkat empirin. Det hade kunnat generera en missvisande bild av det sammanhang som jag studerar, således har jag avstått från att göra ett sådant hänsynstagande.

2. Klass och politik

Som jag nämnde redan i inledningen har klass och politik en del beröringspunkter gemensamt. Förståelsen av klass existerar inte oberoende av politiken som omger den. Ett exempel på detta är det resonemang som jag föreslog genom Bourdieu ovan. Det vill säga att marxismen har en relation till sociala klasser som är nödvändig för marxismens mobilisering.¹¹ Jag påpekade att det sannolikt inte är en nödvändighet som endast kan appliceras på marxister. En tillbakablick på svensk politik och relationen till klass visar tvärtom att resonemanget kan generaliseras längre än så.

Umeå-sociologerna Göran Cigéhn och Mats Johansson har ägnat långtgående uppmärksamhet åt att studera det svenska klassamhället. Projekt *Klassidentitet-93* var en rikstäckande undersökning som följde upp studier gjorda så tidigt som på fyrtioalet.¹² Särskilt lutade man sig emot den så kallade Katrineholmsundersökningen, en undersökning där den sociala förändringen i industristaden Katrineholm studerades mellan början av 50-talet och slutet av 80-talet.¹³ Cigéhn och Johansson kopierade i mycket dessa tidigare undersökningar till projektet *Klassidentitet-93* för att kunna följa upp och jämföra resultat över tid, men man tog också hänsyn till intilliggande valresultat. Data från dessa olika källor bäddade för följande fråga:

Vad finns det för samband mellan dessa i början av 90-talet klart minskade socialistsympatier och den så tydligt försvagade arbetarklassidentitet som kunde iaktas i Katrineholmsundersökningen 1988-89? Har klassidentifiering upphört att vara ett viktigt uttryck för de lojaliteter och sympatier individerna känner och som yttrar sig i valet av politiskt parti?¹⁴

Klassidentifiering, som Cigéhn och Johansson nämner ovan är inte nödvändigtvis en ”objektiv” kategorisering av människor i olika klasser beroende på ekonomisk situation vilket kanske är det första som kommer i åtanke vid tal om klass. Klassidentiteten betraktas av Cigéhn och Johansson också som subjektiv och relaterar således till den självupplevda klasstillhörigheten hos den tillfrågade. Svaren på frågor om klassidentitet har sedan jämförts

¹¹ P. Bourdieu, Göteborg, 1995. s. 23.

¹² Göran Cigéhn, och Mats Johansson, *Klassidentitet i upplösning? – om betydelsen av klass politik och arbete i 90-talets Sverige*. Umeå, 1996. s. 8.

¹³ G. Cigéhn, och M. Johansson. Umeå, 1997. s. 9.

¹⁴ G. Cigéhn, och M. Johansson. Umeå, 1997. s. 10.

av Cigéhn och Johansson mot socioekonomiska faktorer och yrkeskategorier vilka behandlas som faktiskt eller objektiv klasstillhörighet.¹⁵

I rapporten till *Klassidentitet-93* konstaterar Cigéhn och Johansson att resultaten visar på att arbetarklassidentiteten minskar till förmån för den växande medelklassidentiteten.¹⁶ Med resultatet som grund konstaterar Cigéhn och Johansson att: om den minskade arbetarklassidentiteten är ett tecken på bristande sammanhållning inom arbetarkollektiven så kan *klassidentitet-93* ses som stöd åt postindustriella teorier.¹⁷ Det vill säga att resultatet kan indikera klassamhällets upplösning, då i subjektiv bemärkelse. En tolkning som man senare avskriver då författarparet noggranna med att påpeka att de faktiska klasskillnaderna inte förändrats nämnvärt enligt undersökningen.¹⁸ Detta innebär alltså att *klassidentitet-93* pekar på att klassfördelningen inte förändrats påtagligt, men att uppfattningen om den har förändrats avsevärt. Detta är mycket intressant i relation till den politiska situationen vid tiden för projektet. Socialdemokraterna hade vid den här tidpunkten just förlorat regeringsmakten och även om man kom att vinna tillbaka den redan i nästkommande val 1994 så menar jag i likhet med Cigéhn och Johansson att detta kan relateras till den minskade arbetarklassidentiteten.¹⁹

Uppföljningen till *klassidentitet-93* (som är mycket lik i sitt utförande) går under namnet *klassidentitet-97* och redogörs för i rapporten *Klassamhällets återkomst* är av samma författare samt sociologen Lena Karlsson. Kopplingen mellan klassidentiteter och valresultat är fortsatt central. Man fastslår i rapporten att arbetarklassidentiteten har gjort en [...]närmast dramatisk vändning uppåt.”²⁰ Det är en vändning som är intressant i relation till Socialdemokraternas återerövrande av makten. Lena Karlsson har forskat på området även på egen hand. I sin avhandling från 2005 titulerad *Klasstillhörighetens subjektiva dimension* tar hon upp flera trådar från de två projekten om klassidentitet. Karlsson menar att förutsatt att klassidentiteten har sin näring i ideologiska föreställningar så bör det innebära att relationen mellan subjektiv klass och politiska åsikter är stark.²¹

¹⁵ G. Cigéhn, och M. Johansson. Umeå, 1997. s. 10,11.

¹⁶ G. Cigéhn, och M. Johansson. Umeå, 1997. s. 211.

¹⁷ G. Cigéhn, och M. Johansson. Umeå, 1997. s. 212.

¹⁸ G. Cigéhn, och M. Johansson. Umeå, 1997. s. 212.

¹⁹ G. Cigéhn, och M. Johansson. Umeå, 1997. s. 212, 213.

²⁰ Lena Karlsson ”Klassamhällets återkomst” s.123-135 i *Klassamhällets återkomst – om klassidentitet, arbetsliv och fritid vid tröskeln till ett nytt sekel*, (Red), G. Cigéhn, M. Johansson och L. Karlsson. Umeå, 2001 s. 126.

²¹ Lena Karlsson, *Klasstillhörighetens subjektiva dimension – Klassidentitet, sociala attityder och fritidsvanor*. Umeå, 2005. s. 116.

Det jag vill belysa genom ovanstående resonemang är att politik och klass hör ihop på fler sätt än att politik debatterar klass eller relaterar till ideologier om klass. Storleken av grupper med olika upplevda klassidentiteter har uppenbarligen skiftat både fram och tillbaka sett över en relativt lång tid. Det samma gäller regeringsmakten som har tillhört Socialdemokraterna såväl som Moderaterna vid olika tillfällen. Kontentan är att klassidentitet är relaterat till politiska sympatier vilket har genomslag i valresultaten. När klassidentiteter skiftar finns det antydningar till att regeringsmakten också har gjort det. Samtidigt bör man kunna vända på kausaliteten i resonemanget. Är det väljarnas förändrade klassidentitet som resulterar i nya politiska sympatier, eller kan partiernas framtoning och ”klassidentitet” också förändras och således mer och mindre stämma överens med de samhälliga klassidentiteterna? Jag vill argumentera för rimligheten i att betrakta förhållandet som dialektiskt. Betrakta exempelvis Moderaterna som blev Nya Moderaterna, eller för all del, betrakta Mona Sahlin vars väska är ett hot emot Socialdemokratin. Om klassidentiteten (som är skiftande) har ett starkt förhållande till politiska sympatier så bör den upplevda identiteten av ett parti eller en politiker också ha betydelse för de sympatier som partiet eller politikern kan räkna med. För att återgå till Bourdieu som förvisso talar om vetenskapens klassificeringsproblem men även det är politiskt menar han, och exemplifierar genom kommunistiska manifestets mobiliserande uppmaning:

Alla vetenskaper har klassificeringsproblem, men inom de vetenskaper som ägnar sig åt den sociala världen är problemet särskilt dramatiskt eftersom det handlar om ett politiskt problem, som i praktiken uppstår i den politiska kampens logik då man vill konstruera reella grupper genom en mobiliseringsaktion, som bäst exemplifieras av den marxistiska ambitionen att konstruera proletariatet som en historisk kraft (”Proletärer i alla länder, förena er”).²²

Formuleringen står och faller med att det finns människor som uppfattar sig som proletärer och därför kan förena sig. Lika fullt är det nödvändigt att de som ska tala för dessa proletärer och deras intressen är (åtminstone) trovärdiga proletärer. Mandatet sker på grund av den gemensamma (om än uppfattade) klasstillidentiteten. Att en handväska kan vara ett hot mot ett politiskt parti, beror i så fall på att väskan som symbol inte förenar politikern med proletariatet.

²² P. Bourdieu. 1995, s. 44.

3. Teori

I avsnitten som följer nämner jag några för sociologin, klassanalysen och för uppsatsen betydande teoretiker. Min avsikt är att redogöra för några viktiga bakgrunder relaterade till uppsatsens centrala begrepp och teorier. Dock vill jag reservera mig för den linje som indirekt dras genom att göra en sådan bakgrund och teoretisk redovisning. Avsnittet skall alltså inte läsas som en sociologisk historieskrivning. Snarare bör det läsas som ett urval av teoretiker som under olika tider har varit tongivande för tidigare forskning på ämnen som är relaterade till uppsatsen. Samt som ett urval som tillsammans representerar *en* syn på hur klassbegreppet har använts och kan användas.

3.1 Marx – En historia om klasskamp

Nyckeln till den marxistiska synen på klass menar jag att vi finner i den marxistiska synen på historia. Karl Marx historieskrivning sammanfattas kompromisslöst i det kommunistiska manifestet. Under rubriken borgare och proletariat konstaterar Marx tillsammans med Engels att all historia är en historia om klasskamp.²³ Manifestets författare fortsätter med att konstatera att det är en klasskamp som vid tiden för manifestet (1848) förs av två stridande klasser. Bourgeoisien och proletären, förtryckare och förtryckt.²⁴ Att ha detta konstaterande som utgångspunkt för en klassanalys är att sammanfatta som en historiematerialistisk utgångspunkt.²⁵ Det är en utgångspunkt som kan behandlas mer eller mindre bokstavstroget.²⁶

Ungefär fyra år innan manifestet utgavs skrev Marx om den politiska ekonomin i de *Ekonomiska och Filosofiska manuskripten* från 1844. Den politiska ekonomin har sin grund i det privata ägandet menar Marx, och fastslår att här i ligger den förgivet tagna divisionen mellan arbete och kapital, samt Kapital och Land.²⁷ Det är viktigt att påpeka att Marx poäng i mycket bygger på att det privata ägandet betraktas som naturligt, det ifrågasätts inte eller ens

²³ Karl Marx & Friedrich Engels, *Kommunistiska manifestet*. Linköping, 2004. s. 29.

²⁴ K. Marx & F. Engels, 2004. s. 29,30.

²⁵ Erik Olin Wright, "Foundations of a neo-marxist class analysis" i *Approaches to class analysis*, (Red. Olin Wright), Cambridge 2005. s. 4.

²⁶ E. Olin Wright, 2005. s.4

²⁷ Enligt min mening är de svenska översättningarna av *De ekonomiska och filosofiska manuskripten* av varierande kvalitet och begriplighet. Jag rekommenderar dock Sven-Erik Liedman *Karl Marx - Människans frigörelse*, Stockholm, 1965, ett urval av texter som bland annat innehåller de nämnda manuskripten. Här refererar jag dock till en engelsk översättning som jag föredrar: Karl Marx, "Economic and philosophic manuscripts of 1844" i *Classical sociological theory*. (Red. Craig Calhoun, mfl.), Malden 2007. s.86.

förklaras.²⁸ Här finns en viktig parallel till det som Antonio Gramsci och andra efter denne skulle komma att kalla för hegemoni, vilket jag ska återkomma till längre fram. Marx konstaterar alltså att det är det privata ägandet och relationerna som det kommer med som innebär att klasserna inte bara blir tydliga, men också förstärks.²⁹ Initialt är alltså även detta en bakgrund som motiverar först och främst två klasser. Den som äger material och den som genom arbete producerar ytterligare material eller kapital av det ursprungliga materialet. Det som sker är en ständig reproduktion av arbetares underlägsna relation till kapitalet och kapitalets ägare. Det är arbetarens produktion som ligger bakom kapitalistens rikedom och arbetarens fattigdom och upprätthåller avståndet mellan dessa grupper.³⁰ Det är denna onda cirkel som cementerar det klassamhälle som Marx beskriver, och det är ett klassamhälle bestående av två klasser.

3.2 Weber – Grunder för klassifikation

Marx historieskrivning är alltså att betrakta som materialistisk då klasserna tar sitt ursprung i relationen till det materiella. Det som alltså definierar en klass är alltså företrädevis ekonomiska faktorer. Detta är en syn som delvis också går att finna i Weber, men Weber föredrog att tala om klassituationer som är relaterade till ekonomi snarare än klasser som grupper.³¹ Weber avskrev dock inte betraktandet av klass som en grupp, men menade att viss hänsyn till socialt beteende också måste tas. Det sociala beteendet, menade han inte endast kunde spåras till klassituationen, det vill säga den ekonomiska situationen utan också till andra faktorer.³² Detta innebär således att fler egenskaper blir relevanta för att identifiera en klass, och i och med detta så blir också fler klasser tillgängliga för identifikation. Weber konstaterade att klassituationen kan relateras till marknadssituationen genom att människor kan ha samma eller liknande situation på arbetsmarknaden vilket i sin tur kan innebära att man delar vissa beteenden.³³ Det är dock viktigt att påpeka att en gemensam klassituation inte nödvändigtvis innebär gemensamt beteende eller gemensamma intressen. Den sociala aktionen hos en människa eller en grupp är i den meningen relaterad till klassituationen men inte bunden till densamma.³⁴ De ”nya” klasserna som öppnas upp genom detta resonemang kan tolkas som klasser inom klasserna. Detta innebär att vi i weberianska termer kan

²⁸ K. Marx, Malden, 2007. s.86.

²⁹ K. Marx, Malden, 2007. s.86, 87.

³⁰ K. Marx, Malden, 2007. s.86, 87.

³¹ Max Weber, *Ekonomi och Samhälle – förståendessociologins grunder 1*, Lund, 1983. s. 210,211.

³² M. Weber, Lund, 1983. s. 211,212.

³³ M. Weber, Lund, 1983. s. 212.

³⁴ M. Weber, Lund, 1983. s. 212.

identifiera exempelvis medelklass, eller en övre och undre medelklass. Webers syn på klass erkänner dessutom status som ytterligare en faktor att hantera. Weber beskriver status som en social prestige vilken kan vara av positiv eller negativ karaktär.³⁵ Weber menar att social prestige tar har sitt ursprung i livsstilen och kan grunda sig i bland annat utbildning, härkomst eller yrke.³⁶

3.3 Gramsci/Althusser – Språk och ideologi

Antonio Gramsci och Louis Althusser tog som Weber avstamp i den marxistiska teorin, men med olika resultat. Både Gramsci och Althusser kan nämnas som bakgrund till de teoretiker som vill uppmärksamma rollen av ideologiska praktiker som exempelvis Fairclough.³⁷ Hos Gramsci och Althusser får språket en större uppmärksamhet men det är inte på bekostnad av begrepp som produktion eller kapital.

Ett viktigt avtryck från Gramsci som jag tidigare lovade att återkomma till var begreppet hegemoni. Ernesto Laclau och Chantal Mouffe påpekar att begreppet hegemoni fick en ny central karaktär genom Gramsci.³⁸ Som jag tidigare påpekade har begreppet en relation till det som Marx menar är taget förgivet i ekonomin. Laclau och Mouffe kallar det för en brytning med kategorin ”historisk nödvändighet.”³⁹ Det är en brytning eftersom Gramsci lutade åt att det fanns något mer än en rådande och evig ekonomisk konflikt, nämligen ett rådande samförstånd.⁴⁰ I sina anteckningar från fängelset funderar Gramsci kring filosofi och ideologi. Han menar att vi borde rikta vår uppmärksamhet mot de stora massornas förståelse. I deras relation till filosofin finns förklaringen till uppfattningen om historien.⁴¹ Gramsci menar också att varje tids filosofi är produkt av sin tid.⁴² Det finns alltså en slags dominerande syn på historien och samtiden som av Gramsci betraktas som ett massornas samförstånd. Som jag påpekade innan lämnar inte Gramsci nödvändigtvis den marxistiska klassanalysen men han prioriterar element som jag menar är nödvändiga för att förstå hur klasser och förståelser om klass konstrueras, nämligen språk, förståelse och samförstånd. Detta är aspekter som är betydande även för Althusser men i något andra ordalag.

³⁵ M. Weber, Lund, 1983. s. 212.

³⁶ M. Weber, Lund, 1983. s. 212.

³⁷ Marianne Winther Jørgensen & Louise Phillips, *Diskursanalys som teori och metod*, Lund. 2000. s. 79,80.

³⁸ Ernesto Laclau och Chantal Mouffe, *Hegemonin och den socialistiska strategin*, Göteborg/Stockholm, 2008. s. 42.

³⁹ E. Laclau och C. Mouffe. Göteborg/Stockholm, 2008. s. 42.

⁴⁰ M. Winther Jørgensen & L. Phillips. Lund. 2000 s. 39.

⁴¹ Antonio Gramsci, *Selections from prison notebooks*. London, 1971. s. 344,345.

⁴² A. Gramsci, London, 1971. s. 345.

En tolkning av Althusserns teori är att den har sin utgångspunkt i att samhället är ideologiskt dominerat.⁴³ Ytterligare en är att Althusser skiljer den unga Marx ifrån den mogna Marx, vilket resulterar i två aspekter av Marx. Dels en som filosofisk humanist och en vetenskaplig.⁴⁴ Vad Althusser gör i sin tolkning av Marx är att fokusera på reproduktionen. Som jag påpekade tidigare var Marx övertygelse att produktionen reproducerar människors relation till kapitalet, vilket innebär att reproducera klasser. Althusser tog fasta på den här aspekten av Marx och menade att produktionen också måste reproducera sina egna förutsättningar för existens.⁴⁵ Detta leder följaktligen Althusser till att ställa sig frågan, vad innebär det att reproducera förutsättningarna för produktion?⁴⁶ En tillbakablick till det inledande påståendet om en historia om klasskamp antyder mycket riktigt att även förutsättningarna för produktion reproduceras. Althusser försätter med att konstatera att detta i sin tur innebär att det inte endast är förutsättningarna som genom sin egen produktion måste reproduceras, det måste även de produktiva krafterna göra.⁴⁷ Det vill säga den dominerade ideologin, nämligen kapitalismen.

Althusser refererar till en enda ideologi, som säkrar sin plats om och om igen genom sin roll i *den dominerande ideologiska statsapparaten*.⁴⁸ Med den dominerande ideologiska statsapparaten hänvisar inte Althusser till staten eller regeringen även om detta också är en ideologisk statsapparat, den dominerande av dessa apparater menar Althusser är skolan.⁴⁹ Poängen är dock att alla ideologiska statsapparater deltar i reproduktionen av produktionens förutsättningar.⁵⁰ Det kan låta som att Althusser närmar sig socialkonstruktivism här, så är dock inte fallet. Eftersom ideologin (även om den är en förutsättning för produktionen) är först och främst ett resultat av produktionen. Det gör också människorna i produktionen till subjekt för den kapitalistiska ideologin som i likhet med produktionens förutsättningar ständigt reproduceras i det tillstånd som gynnar kapitalismen.⁵¹ Resultatet är ett självcementterande system som lämnar lite rum för förändring. Althusser har kritiserats för sin

⁴³ M. Winther Jørgensen och L. Phillips. Lund. 2000. s. 23.

⁴⁴ Klas Gustavsson, *Det vardagliga och det vetenskapliga – om sociologins begrepp*, Lund, 2001. s. 70.

⁴⁵ Louis Althusser *On ideology*. London 2008. s.1,2

⁴⁶ L. Althusser. London 2008. s.1.

⁴⁷ L. Althusser. London 2008. s. 2.

⁴⁸ L. Althusser. London 2008. s. 21,22.

⁴⁹ L. Althusser. London 2008. s. 22.

⁵⁰ L. Althusser. London 2008. s. 28.

⁵¹ L. Althusser. London 2008. s. 55

motvilja att erkänna människor som aktörer med möjlighet att göra motstånd snarare än endast subjekt för kapitalismens ideologi.⁵²

3.4 Bourdieu – Ett rum av skillnader

Bourdieu är en svårplacerad medlem av den sociologiska familjen. Elliot B. Weininger konstaterar att ingen ensam teoretiker betraktas som Bourdieus främsta ”fadersfigur.” Weininger menar istället att Bourdieu har plockat lite som han vill ur de sociologiska klassikerna.⁵³ Den finns korn från de teoretiker som jag nämnde ovan i Bourdieu. Det går till exempel att finna spår av Marx i många av Bourdieus begrepp. Med Weber har han bland annat gemensamt att koppla sociala beteenden till klassituationen och att grunderna för klassificering kan vara många. Detta yttrar sig inte minst i teorierna som omger Bourdieus kanske mest uppmärksammade begrepp: kapital, fält och habitus. Den kritik som har riktats mot Althusser om ett allt för begränsat aktörskap kan appliceras även på Bourdieu. Det är en kritik som skulle kunna ta avstamp i Bourdieus fältbegrepp. Begreppet delar flera egenskaper med sociologins strukturbegrepp i den meningen att det är ett system av dispositioner var människor kan bli placerade och analyserade utifrån vissa egenskaper och karakteriseringar.⁵⁴ Jag vill dock argumentera för att Bourdieus begrepp är långt mer öppet för förändring än vad exempelvis Althusserns är. Fiona Devine och Mike Savage menar att fältbegreppet är mer flytande än vissa strukturella förståelser i den meningen att fältet kan förändras och är till sin form beroende av de handlingar som sker på fältet.⁵⁵ Förhållandet mellan struktur och agent kan i vissa avseenden alltså betraktas som dialektiskt. Bourdieu har själv tagit avstånd från såväl lingvistikerna som strukturalismen genom att kalla sin handlingsfilosofi för motsatsen till antropologiska antaganden om språk och förnuft.⁵⁶ Samt att handlingsfilosofin även är en motsats också till den strukturalism som reducerar agenterna till: [...] *simples epifenomen i strukturen.*⁵⁷ Bourdieu menar tvärtom att agenterna är: [...] *i högsta grad aktiva och handlande*⁵⁸ Samtidigt bör det påpekas att exakt i vilken utsträckning strukturen är determinerad kontra öppen för medvetet motstånd är öppet för tolkning hos Bourdieu. Devine

⁵² M. Winther Jorgensen & L. Phillips. Lund. 2000 s. 22,23.

⁵³ Elliot B. Weininger, ”Foundations of Bourdieu's class analysis” i *Approaches to class analysis*, Erik Olin Wright (Red), Cambridge, 2005. s. 82.

⁵⁴ Fiona Devine och Mike Savage, ”The cultural turn, sociology and class analysis” 1-22 i *Rethinking class – identities, lifestyles, cultures*, Devine & Savage mfl. (Red), New York, 2005. s. 13.

⁵⁵ F. Devine & M. Savage, New York, 2005. s. 13,14.

⁵⁶ P. Bourdieu, Göteborg, 1995. s. 7,8.

⁵⁷ P. Bourdieu, Göteborg, 1995. s. 8.

⁵⁸ P. Bourdieu, Göteborg, 1995. s. 8.

och Savage menar att det inte står helt klart huruvida Bourdieu intresserar sig för den här typen av problematik och att det går att urskilja olika ställningstaganden i olika delar av hans arbeten.⁵⁹ Jag kommer att förhålla mig till en tolkning som är dialektiskt. Där struktur och agent både påverkar och dominerar varandra. Andrew Sayer menar att Bourdieu har kallats för en ”perspektivistisk realist”.⁶⁰ Utan att vilja vara allt för kategorisk vill jag uttrycka att det är en ontologisk placering av Bourdieu med vilken jag instämmer i flera avseenden. Även om det ”perspektiva” i sammanhanget kan betraktas som en parentes eller tillägg till realisten Bourdieu. Realisten Bourdieu uppenbarar sig inte minst i resonemangen om det sociala rum som han kallar för en osynlig realitet⁶¹:

Det sociala rummet omsluter mig som en punkt. Men denna punkt är en ståndpunkt, grunden till en uppfattning bildad utifrån en punkt i det sociala rummet, till ett *perspektiv* som till form och innehåll bestäms av den objektiva position utifrån vilken det intas. Det sociala rummet är verkligen den första och sista verkligheten, eftersom det ytterst bestämmer de föreställningar som de sociala agenterna kan bilda sig om det.⁶²

Att det sociala rummet är den första och sista verkligheten stärker bilden av realisten Bourdieu men det är en kategorisering som jag menar inte behöver ske på bekostnad av ”konstruktivisten” Bourdieu. Bourdieus avsikt är att leda oss bortom motsättningen mellan konstruktivism och realism.⁶³ Inte ens den första och sista verkligheten är oberoende av förståelsen om den. Det sociala rummet är också en plats där dessa förståelser existerar och kan ordnas:

Det som finns är ett socialt rum, ett rum av skillnader, i vilket klasserna existerar liksom i virtuellt tillstånd, latent, men inte som någonting givet utan som *någonting som måste skapas*. Även om den sociala världen med alla sina indelningar är någonting som de sociala agenterna måste skapa och konstruera – individuellt och framför allt *kollektivt* – genom samarbete och konflikt,[...] ⁶⁴

Det sociala rummet kan förstås som ett sammanhang. Det är en kontext som gör att agenter och grupper kan förstås i relation till varandra. Skillnader och distinktioner är centralt för hur detta kan göras. Bourdieu menar att det är den sociala differentieringen som är upphovet till individuella och kollektiva motsättningar (som klasser) då differentieringen yttrar sig genom olika positioner i det sociala rummet.⁶⁵ Klasserna i sig existerar inte men de ger uttryck för skillnader vilka kan sammanfattas i klasser. Att studera detta är att rikta sin uppmärksamhet

⁵⁹ F. Devine & M. Savage, New York, 2005. s. 16,17.

⁶⁰ Andrew Sayer, *Realism and Social science*, London, 2000. s. 52.

⁶¹ P. Bourdieu, Göteborg, 1995. s. 20.

⁶² P. Bourdieu, Göteborg, 1995. s. 24.

⁶³ P. Bourdieu, Göteborg, 1995. s. 45.

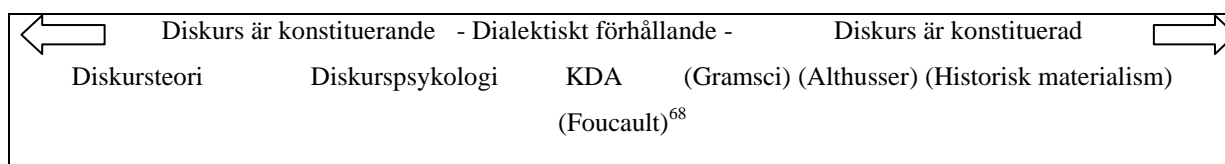
⁶⁴ P. Bourdieu, Göteborg, 1995. s. 23.

⁶⁵ P. Bourdieu, Göteborg, 1995. s. 45.

mot människors egenskaper och uttryck för dem. Det är egenskaper som kan erkännas olika värden i olika delar av det sociala rummet och därför kan vi betrakta dem som kapital. Det är kapital som i likhet med ekonomiska kapital är ojämnt fördelade. Bourdieu förklarar det som en fördelningsstruktur av kapitalarter och maktformer.⁶⁶ Denna fördelningsstruktur är föränderlig och är beroende av sammanhang.⁶⁷

3.5 Diskursiva och sociala praktiker

Några av de klassiska synerna på klass föreslår alltså en utveckling som stegvis har kommit att omfatta fler och fler faktorer för klass. Från först och främst materiella, till mer sociala och ideologiska. Genom Gramsci och Althusser har också språket fått större betydelse. Språket är naturligtvis en nödvändig ingång för den här uppsatsen som har sin utgångspunkt i tidningsartiklar. Språkets betydelse kan dock erkännas på olika sätt. Gramsci, Althusser och även Marx använde sig av resonemang där språket gavs betydelse. Detta var dock främst i reproduktiv bemärkelse. Det vill säga att diskurs betraktas som något konstituerat av strukturen. Motsatsen till ett sådant resonemang är alltså att argumentera för att diskurs är konstituerande. Vilket Laclau och Mouffe gör trots att mycket inspiration är hämtad från just Marx, Gramsci och Althusser. Jørgensen och Phillips har konkretiserat den här skillnaden mellan teorier i kontinuum. Där ordnas några av dessa nämnda teorier samt tre olika former av diskursanalys utifrån i vilken utsträckning diskurs betraktas som konstituerad eller konstituerande:

Jørgensen och Phillips påpekar att kontinuumet är förenklande och reducerar teoriernas komplexitet.⁶⁹ Vidare understryker man att de angreppssätt som vi finner till höger inte är diskursanalytiska.⁷⁰ Ett givet konstaterande då diskursen där är ett resultat av något annat vilket skulle utgöra ett rimligare föremål för studier. I de tre diskursanalytiska perspektiven är logiken den omvända. Dessa tre angreppssätt menar alla att diskurser har en konstituerande

⁶⁶ P. Bourdieu, Göteborg, 1995. s. 45.

⁶⁷ P. Bourdieu, Göteborg, 1995. s. 45.

⁶⁸ M. Winther Jørgensen & L. Phillips, Lund. 2000. s. 26, (Figur 1.1)

⁶⁹ M. Winther Jørgensen & L. Phillips, Lund. 2000. s. 26.

⁷⁰ M. Winther Jørgensen & L. Phillips, Lund. 2000. s. 26.

roll. Det vill säga; diskursen skapar världen.⁷¹ Detta är en nödvändig övertygelse för att kunna motivera diskursanalysen. Det är därför diskurser och utövandet av diskurs är relevant. Utövandet av diskurs brukar gärna i diskursanalytiska sammanhang kallas för diskursiv praktik.⁷² Här i ligger den mest tongivande skillnaden mellan olika diskursanalyser, nämligen vad utgör en diskursiv praktik? Den diskursteori som föreslås av Ernesto Laclau och Chantal Mouffe menar att alla praktiker är diskursiva i sin karaktär.⁷³ Författarparet uttrycker sig om en [...] oändliga intertext av emancipatoriska diskurser genom vilka det sociala mångfald tar from.”⁷⁴ Den metodologiska konsekvensen av ett sådant resonemang är att ingen annan teori än diskursiva teorier är nödvändiga för att förstå världen. Alla världens konstruktionsprinciper är nämligen diskursiva.⁷⁵ Diskursteorin vill rikta sin uppmärksamhet mot stora abstrakta system av diskurser som är ytterst ansvariga för att konstruera världen.⁷⁶ En sådan diskursteori är inte förenlig med Bourdieus teorier. Jag har argumenterat för att Bourdieu, inte minst genom sin syn på det sociala rummet kan etiketteras som realist, eller möjligen perspektiv realist som Sayer alltså uttrycker det. Detta är en vetenskapssyn som kan placeras i närheten av den kritiska diskursanalysen (KDA ovan) och Foucault i det kontinuum som Jørgensen och Phillips har bidragit med ovan. Att den kritiska diskursanalysen placeras i mitten av Jørgensen och Phillips kontinuum beror på att den till skillnad från Laclau och Mouffes diskursteori gör skillnad på diskursiva och sociala praktiker.⁷⁷

Fairclough menar att kritisk diskursanalys lutar sig mot en ontologi där konkreta sociala händelser och abstrakta sociala strukturer är en del av den sociala verkligheten.⁷⁸ Denna ontologi är kritiskt realistiskt. Termen (Critical realism) menar Sayer är en utveckling av filosofisk realism introducerad av Roy Bhaskar som lutade sig mot bland annat arbeten av Rom Harré.⁷⁹ En viktig grundtanke i den här vetenskapssynen är att skilja på världen och vår förståelse av den.⁸⁰ Vilket alltså ytrar sig i kritisk diskursanalys genom att separera diskursiva praktiker från sociala praktiker vilka står i ett dialektiskt förhållande till varandra.

⁷¹ M. Winther Jørgensen & L. Phillips, Lund. 2000. s. 25.

⁷² M. Winther Jørgensen & L. Phillips, Lund. 2000. s. 25.

⁷³ M. Winther Jørgensen & L. Phillips, Lund. 2000. s. 25, 26.

⁷⁴ Ernesto Laclau & Chantal Mouffe, *Hegmonin och den socialistiska strategin*. Stockholm. 2008. s.40.

⁷⁵ M. Winther Jørgensen & L. Phillips, Lund. 2000. s. 26.

⁷⁶ M. Winther Jørgensen & L. Phillips, Lund. 2000. s. 27.

⁷⁷ M. Winther Jørgensen & L. Phillips, Lund. 2000. s. 25, 26.

⁷⁸ Norman Fairclough, *Critical discourse analysis – the critical study of language*, 2:a uppl. Harlow, 2010. s. 74.

⁷⁹ A. Sayer, London, 2000. s. 7.

⁸⁰ A. Sayer, London, 2000. s. 11.

3.6 Kritisk diskursanalys

Fairclough tillskriver den kritiska diskursanalysen (KDA) tre grundläggande egenskaper. Fairclough menar att KDA är relationell, dialektisk och tvärvetenskaplig.⁸¹ Med relationell avser Fairclough att lägga fokus på sociala relationer framför individer. Något som skiljer KDA från diskurspsykologin. Individerna utgör sociala relationer, men även mellan relationerna finns relationer. Fairclough exemplifierar:

For example, "discourse" might be seen as a sort of entity or "object", but it is itself a complex set of relations including relations of communication between people who talk, write and in other ways communicate with each other, but also, for example, describe relations between communicative events (conversations, newspaper articles tec.) and more abstract and enduring complex discursive "objects" (with their own complex relations) like languages, discourses and genres.⁸²

De sociala relationerna är alltså som diskursen ett system av relationer och lager. Det kan betraktas som enhetligt men har alltid en komplex relation till diskursiva praktiker som i sin tur har lika komplexa relationer. Här kan det vara lätt att missförstå KDA som en helt hermeneutisk teori där alla resonemang leder till att allt är sociala konstruktioner. Detta menar jag hade varit just ett missförstånd. Vilket också uppenbarar sig om Fairclough tillåts ta vid där jag avbröt honom:

But there are also relations between discourse and other such complex "objects" including objects in the physical world, persons, power relations and institutions, which are interconnected elements in social activity or praxis.⁸³

Här blir det dialektiska förhållandet mellan de två typerna av praktik uppenbart. Det som rymms inom en diskursiv praktik har relationer till andra diskursiva objekt där de ges mening. Men det har också relationer till andra objekt i de sociala praktikerna. Fairclough konstaterar att det kan låta paradoxalt.⁸⁴ Vilket är lätt att hålla med om då separationen av diskursiva praktiker och sociala praktiker bygger på deras ständiga relation till varandra. Men paradoxen är också själva poängen.

Fairclough har reducerat den dialektiska relationen i ett semiotiskt schema där de semiotiska dimensionerna av de sociala abstraktionerna är att betrakta som diskursiva:

- Social structures

⁸¹ N. Fairclough, Harlow, 2010. s. 3.

⁸² N. Fairclough, Harlow, 2010. s. 3.

⁸³ N. Fairclough, Harlow, 2010. s. 3.

⁸⁴ N. Fairclough, Harlow, 2010. s. 4.

- Social practices
 - Social events
- There is a semiotic dimension to each level of abstraction:
- Social structures: semiotic systems (languages)
 - Social practices: orders of discourse
 - Social events: texts (including talk, “utterances”)⁸⁵

Det dialektiska förhållandet föreslår att diskursiva praktiker och sociala praktiker står i ständig relation till varandra. De påverkar varandra. Diskurserna som omger en social praktik kan förändra eller upprätthålla den sociala praktiken sätt att vara. Det vill säga att sociala praktiker delvis är diskursiva konstruktioner. Samtidigt kan inte det diskursiva konstruera vad som helst. Det är bundet till sociala strukturer. Detta innebär att den kritiska diskursanalysen behöver kompletteras med sociologisk teori vilket Fairclough är noggrann med att poängtera.⁸⁶ Nödvändigheten i kompletterande teori är en självklarhet. Om världens praktiker kan var sociala eller diskursiva till sin karaktär så är en diskursanalys att studera halva praktiken. Ett av den kritiska diskursanalysens huvudsyften är dock finna förbindelserna mellan diskursiva praktiker och bredare sociala praktiker.⁸⁷ För att göra detta krävs således teori som behandlar dessa bredare sociala praktiker.

⁸⁵ N. Fairclough, Harlow, 2010. s. 74.

⁸⁶ N. Fairclough, Harlow, 2010. s. 4,5

⁸⁷ M. Winther Jørgensen & L. Phillips, Lund. 2000. s. 84

4. Metod

Uppsatsens teoretiska ramverk har sin utgångspunkt i Faircloughs och Bourdieus teorier om diskurs respektive kapital. Dessa perspektiv bör betraktas som lika delar metod som teori. Både Bourdieus arbeten och Faircloughs diskursanalys argumenterar för integrerandet av teori i metod och vice versa. Faktum är Fairclough använder just Bourdieu för att motivera en ett sådant integrerande. Han menar, med referens till Bourdieu att en analys inte ska genomföras genom att applicera förutbestämda metoder på ett problem. Snarare bör det röra sig om en teoridrivande process som sker i relation till studerandet av verkligheten så som den förefaller för oss.⁸⁸ Att skilja de teoretiska ansatserna från de metodologiska kan alltså vara svårt hos dessa herrar. Teorin är metoden. Detta då tillvägagångssättet bygger på användandet av en samling begrepp som har sitt ursprung i teoretiska ansatser och en viss förståelse för verkligheten. Donald Broady menar att Bourdieu aldrig har haft någon större vilja att systematisera sin metod.⁸⁹ Poängen är att de begrepp som tillsammans utgör Bourdieus teori och forskningspraktik får sitt värde när de sätts i rörelse och i relation till varandra.⁹⁰

4.1 Kapital

Bourdieu's uppmaning lyder oss att konstruera det sociala rummet och till det byggets förfogande står framförallt begreppen kapital, habitus och fält. Det första av begreppen, kapital, kan spåras tillbaka till marxistisk teori där kapital är arbete ackumulerat i olika former.⁹¹ I den meningen knyts alltså kapitalet till historia, till vad agenten har gjort för att få tillgång till kapitlet vilket har betydelse för kapitalets värde. Broady kallar en ungefärlig översättning av termen kapital för just ”värde.”⁹² Det är värden som i form av tillgångar eller resurser kan till skrivas någon eller något. Värdet kan vara symboliskt och måste inte mätas i ekonomiska termer. Den maximalt komprimerade definitionen av symboliskt kapital som Broady föreslår är att symboliskt kapital är det som erkänns.⁹³ Även om definitionen är komprimerad så antyder den att begreppet är mycket brett. Så är också fallet. Det symboliska

⁸⁸ N. Fairclough, Harlow, 2010 s. 5.

⁸⁹ Donald Broady, *Sociologi och epistemologi – Om Pierre Bourdieus författarskap och den historiska epistemologin*. Stockholm, 1990. s. 169.

⁹⁰ D. Broady, Stockholm, 1990. s. 169.

⁹¹ Annick Prieur & Mike Savage, “Updating cultural capital theory: A discussion based on studies in Denmark and in Britain” 566-580 i *Cultural Capital: Histories, Limits, Prospects*. (Red) Tony Bennett & Elizabeth Silva. Poetics 39:6. 2011. s.569.

⁹² D. Broady, Stockholm, 1990. s. 171.

⁹³ D. Broady, Stockholm, 1990. s. 171.

kapitalet är ett kapital eftersom det erkänns ett värde och har därför inga konkreta begränsningar mer än just erkännandet. Det kan vara en handväska eller en oljerock, men det kan också vara så att en handväska eller en oljerock saknar symboliskt värde. Erkännandet av kapitalets värde är helt avgörande, men det kan vara situationsbundet och variera mellan olika grupper och platser. Därför kan kapitalet också användas som något som kännetecknar och skiljer grupper och agenter från varandra. Bourdieu kallar även det symboliska kapitalet för en *percipi* vilket är en hänvisning till den gemensamma förståelsen och värderingen av egenskaper och resurser som kännetecknar en grupp.⁹⁴ Kapital kan därför vara av många olika arter bland annat: Symboliskt, ekonomiskt, socialt, kulturellt.

Kulturellt kapital är ett begrepp som Bourdieu använde sig av tidigt i sina studier. Begreppet har från vissa håll föreslagits vara utdaterat då de kulturella aspekter som begreppet kan laddas med har förändrats sedan undersökningarna för *Distinction*.⁹⁵ Det är en kritik som jag menar missar flexibiliteten i begreppet. Begreppet måste tillåtas vara öppet och beroende av den empiri som det relaterar till. Broady kallar Bourdieus begrepp för sökarljus.⁹⁶ Det vill jag kalla en god beskrivning då ljuset hjälper oss att se vad som finns runt oss utan att förändra det. Jag har inte för avsikt att tvinga in min empiri i begreppen, vilket jag tror hade varit att kompromissa åt fel håll. Desto bättre att begreppen får böja sig för empirin då det testat teorin såväl som empirin.

4.2 Habitus

Bourdieu menar att habitus är ett sätt att vara, det är alla agentens egenskaper och kapital samt kroppen de kommer i.⁹⁷ Habitus är kapitalet förkroppsligat sammanfattar Broady.⁹⁸ Det innebär dock inte att habitus uteslutande utgörs av kapital då kapital som bekant måste erkännas ett värde. Till habitus lägger vi även alla de egenskaper som inte erkänns som kapital men ändå är en del av en människas förkroppsligade former.⁹⁹ Habitus är något som alla har och som ständigt byggs på, relateras till och värderas. Då habitus delvis utgörs av kapital så delar det många av kapitalets egenskaper. Bedömningen av habitus är som värderingen av kapital bunden till sammanhang och grupper. En del av ett habitus kan

⁹⁴ P. Bourdieu, Göteborg, 1995, s. 156.

⁹⁵ A. Prieur & M. Savage, 2011. s. 567.

⁹⁶ D. Broady, Stockholm, 1990. s.169.

⁹⁷ Pierre Bourdieu, *Kultur och Kritik*, Göteborg, 1991. s.43.

⁹⁸ D. Broady, Stockholm, 1990. s. 229.

⁹⁹ D. Broady, Stockholm, 1990. s. 229.

erkänns i ett sammanhang men sakna värde i ett annat.¹⁰⁰ Detta leder oss till följaktligen till dessa sammanhang som både kapital och habitus är så beroende av. Nämligen det tredje av dessa begrepp, fält.

4.3 Fält

Broady föreslår en komprimerad definition av socialt fält som: [...] *ett system av relationer mellan positioner besatta av specialiserade agenter och institutioner som strider om något för dem gemensamt.*¹⁰¹ Ett fält är det sammanhang som habitus och kapital är så beroende av. Vi kan tala om en mängd olika fält som ett litterärt fält, ett politiskt fält eller ett religiöst fält. Poängen är att sammanhanget låter sig avgränsas genom att det har en relation till specifika kapitalarters erkännande. Man kan resonera som att fältets dynamik kan yttra sig genom en *percepti* i likhet med den som rör kapitalet. Broady förklarar: ”*Ett fält förutsätter specialister, institutioner, och erkända värdehierarkier.*”¹⁰² På fältet är striden ständig, Bourdieu förklarar i *Distinction* att de individer och grupper som finns på ett fält mobiliserar sina styrkor i form av det kapital de har till förfogande i striden om fältets positioner.¹⁰³ Bourdieu förklarar vidare att ett av stridens mål är att vinna rätten till att få definiera stridens vapen.¹⁰⁴ Det innebär att en del av fältets dynamik är att ”tvinga fram” erkännande av de kapital som de stridande själva besitter.

Den forskningspraktik som användandet av dessa begrepp eller ”sökarljus” resulterar i är relationell. Begreppen är på olika sätt differentieringsprinciper. De politiker som utgör uppsatsens underlag har alla ett habitus. De besitter olika egenskaper som de ger uttryck för, varav vissa kan erkännas som olika former av kapital. När Bourdieu själv har arbetat med dessa begrepp har det inte så sällan skett genom att han har kombinerat en samling olika metoder och tillvägagångssätt. I *Distinction* är den metodologiska variationen stor. Bourdieu poängterar också att mät- och observationsmetoderna är många och att de kan vara såväl kvantitativa som kvalitativa till sin karaktär.¹⁰⁵ I mitt fall är tillvägagångssättet uteslutande kvalitativt, och det är endast texter som ligger till grund för min analys. Trots, eller kanske på grund av Bourdieus metodologiska mångsidighet finns inget textanalytiskt paket alá Bourdieu

¹⁰⁰ D. Broady, Stockholm, 1990. s. 229 s. 229.

¹⁰¹ D. Broady, Stockholm, 1990. s. 229 s. 270.

¹⁰² D. Broady, Stockholm, 1990. s. 229 s. 273.

¹⁰³ Pierre Bourdieu, *Distinction*, London, 2010. s. 243.

¹⁰⁴ P. Bourdieu, London, 2010. s. 243.

¹⁰⁵ Pierre Bourdieu, *Praktiskt förnuft – Bidrag till en handlingsfilosofi*. Göteborg, 1995. s. 12.

att tillgå. Detta gäller egentligen inte bara Bourdieus textanalytiska tillvägagångssätt. Tvärtom kan det göras gällande på stora delar av hans metodologi att specifika riktlinjer saknas.¹⁰⁶ Detta menar jag är ytterligare en anledning att till Bourdieus teori och begreppsapparat lägga den kritiska diskursanalysen. Det diskursanalytiska förhållningssättet att betrakta som idealtypiskt. Forskningsdesignen är beroende av projektet det används för och den frågeställning som ska besvaras.¹⁰⁷ Detta till trots finns det en samling riktlinjer och begrepp vilka jag ska redogöra för i sitt sammanhang nedan.

4.4 En tredimensionell analys

Jag har tidigare argumenterat för den kritiska diskursanalysens teoretiska och ontologiska kompatibilitet med Bourdieus handlingsfilosofi. Den kritiska diskursanalysen och Bourdieus handlingsfilosofi har också gemensamt att det är de teoretiska grundantagandena som är svåra att kompromissa med jämfört med det metodiska tillvägagångssättet som är desto mer flexibelt. Jørgensen och Phillips menar att för diskursanalysen kommer de filosofiska premisserna först, följt av de teoretiska modellerna. Först i tredje och fjärde hand kommer metodologiska riktlinjer och specifika tekniker för språkanalys.¹⁰⁸

Diskurs är språket betraktat som social praktik.¹⁰⁹ Det vill säga att tala. En diskurs är ett specifikt sätt att tala om och förstå världen.¹¹⁰ En text, till exempel en tidningsartikel är en kommunikativ händelse som har tre dimensioner. Dessa är diskursiv praktik, text och social praktik.¹¹¹ Diskursiv praktik hänvisar till textens förhållande till produktion, distribution och konsumtion.¹¹² Text hänvisar till den kommunikativa händelsen och är bland annat lingvistisk analytisk. Den sociala praktiken kan enkelt sammanfattat förklaras som det/de sammanhang som den kommunikativa händelsen är relaterad till.¹¹³ Detta innebär följaktligen att en kommunikativ händelse kan analyseras i tre steg beroende på vilken av dimensionerna man riktar sin uppmärksamhet mot. Som jag har argumenterat för tidigare så kräver analysen av den sociala praktiken kompletterande teori då diskursanalysen är en analys av diskurs. Detta yttrar sig i uppsatsen genom att Bourdieus teori och begrepp är av stor betydelse för denna

¹⁰⁶ D. Broady, Stockholm, 1990. s. 169.

¹⁰⁷ M. Winther Jørgensen & L. Phillips, Lund. 2000. s. 81.

¹⁰⁸ M. Winther Jørgensen & L. Phillips, Lund. 2000. s. 10.

¹⁰⁹ N. Fairclough, Harlow, 2010. s. 95.

¹¹⁰ N. Fairclough, Harlow, 2010. s. 96.

¹¹¹ N. Fairclough, Harlow, 2010. s. 94,95.

¹¹² N. Fairclough, Harlow, 2010. s. 95.

¹¹³ M. Winther Jørgensen & L. Phillips, Lund. 2000. s.74.

dimension av de kommunikativa händelser som ligger till grund för uppsatsen. Analysen av den dimension som kallas diskursiv praktik fokuserar på de diskurser och genrer som den kommunikativa händelsen relaterar till. Detta kan yttra sig genom att ta fasta på vilka diskurser som finns representerade i texten.¹¹⁴ Exempelvis: om en moderat politiker kommer till tals i en artikel kan det vara rimligt att undersöka om något sådant som en moderat diskurs finns representerat i texten. Samtidigt skulle ett sådant resonemang föra oss till vad som utgör en moderat diskurs. Kan exempelvis en moderat diskurs bygga på andra diskurser, exempelvis en liberal diskurs? Detta är att ta hänsyn till *interdiskursiviteten*, det vill säga hur olika diskurser bygger och relaterar till andra diskurser.¹¹⁵ Analysen av den diskursiva praktiken bör också ta hänsyn till den diskursordning som den kommunikativa både lyder under och konstruerar. Diskursordningen kan betraktas ett samtalets regelverk som sätter gränser för vad som kan och får sägas i vissa sammanhang. Diskursordningen är ett system av diskurser och genrer som i sin dialektiska relation till den kommunikativa händelsen är ideologiskt produktiv och reproduktiv.¹¹⁶ Jørgensen och Phillips konstaterar att ”*Diskursordningen är både struktur och praktik.*”¹¹⁷ Den del av analysen som fokuserar på själva texten är med nödvändighet något lingvistisk till sin karaktär, vilket yttrar sig genom termer som modalitet, transitivitet och interaktionell kontroll.¹¹⁸ Analysen av text fokuserar således på textens formella drag och kan därför betraktas som den mest konkreta av de tre dimensionerna. Enkelt sammanfattat, vad är det som sägs, av vem, och hur sägs det? Dessa tre dimensioner av kommunikativa händelser måste inte analyseras i någon specifik ordning. Som med Bourdieus trio begrepp är relationen snarare än ordningen det centrala. Den kritiska diskursanalysens målsättning är att studera kopplingen mellan språkbruk och social praktik.¹¹⁹ Min målsättning blir således att studera språkliga praktiker om politiker och kopplingen till den sociala världen så som Bourdieu har beskrivit den.

¹¹⁴ M. Winther Jørgensen & L. Phillips, Lund. 2000. 75.

¹¹⁵ N. Fairclough, Harlow, 2010. s. 102.

¹¹⁶ N. Fairclough, Harlow, 2010. s. 28.

¹¹⁷ M. Winther Jørgensen & L. Phillips, Lund. 2000. s. 76.

¹¹⁸ M. Winther Jørgensen & L. Phillips, Lund. 2000. s. 87,89.

¹¹⁹ M. Winther Jørgensen & L. Phillips, Lund. 2000. s. 73.

5. Analys

Analysen som följer är indelad i tre avsnitt som fokuserar på olika aspekter och former av rapportering. Under avsnittsrubriken *Att finnas är att skiljas* redogörs för rapportering och kapital som skiljer politiker från ”folket” och kapital som anses signifikanta andra grupper. Under rubriken *Fältets dynamik: Legitimering och kontroll av kapital* kommer läsaren att finna en beskrivning av hur olika former av uttryck och kapital kan erkännas eller underkännas. Det tredje avsnittet *Fältets positioner* redogör för ett antal centrala skillnader mellan några av politikerna som finns representerade i underlaget.

5.1 Att finnas är att skiljas

Det ekonomiska kapitalet som distinktion

Inledningsvis vill jag argumentera för att de politiker som finns representerade i underlaget alla innehar olika former av kapital som kan användas och förstås som distinktioner mellan dem och mellan andra grupper. Det mest uppenbara och enklast mätbara är det ekonomiska. Även det kan fungera som en distinktion mellan kapitalets innehavare. Som i exempelvis dikotomin rik/fattig. En återkommande form av rapportering kring politikernas ekonomiska kapital är den nedan, i form av en faktaruta över inkomst och här senaste deklaration:

Göran Hägglund

Socialminister

51 år, Bankeryd

INKOMST: 1 452 900 kr

SLUTGILTIG SKATT:

696 009 kr

SKATTEÅTERBÄRING:

151 558 kr¹²⁰

Socialminister Göran Hägglunds inkomst presenteras i en artikel från Expressen tillsammans med tjugotre andra ministrars inkomst. Detta i anslutning till en artikel som egentligen rör Carl Bildt. För Hägglund och de andra politikerna får således artikeln främst en direkt deskriptiv eller jämförande funktion. Siffrorna från faktarutorna kan lätt läsas bredvid varandra för att se vem som tjänat mest respektive minst. Utrikesminister Carl Bildt pekas ut i

¹²⁰Johan Eslander, ”Carl Bildts skattesäll”, *Expressen*, 29/12-10.

artikeln då han enligt uppgifterna har feltaxerat och erhållit en kvarskatt på 121 868 kr.¹²¹ Trots att Bildt sticker ut i det avseendet att det endast är han som uppges ha gått på en ”skattesmäll” så kan även hans inkomster enkelt jämföras med de övrigas. Således står också Bildt att jämföra med sina ministerkollegor. Detta gör det också möjligt att enkelt att skilja ministrarna från varandra, men den i sammanhanget intressanta skillnaden är en annan: distinktionen ligger inte bara mellan politikerna, likväl görs en distinktion i urvalet. Den mellan de som finns representerade i artikeln och de som inte nämns i den samma. Gruppen ”ministrar” blir här konstruerad som grupp med *specifikt* ekonomiskt kapital.

Enligt en annan artikel från Expressen föreslog Centerpartiet under 2012 en sänkning av ingångslönerna inom vissa yrken, ett förslag som man i artikeln menar väckte ilska:

Centerns uttalande om sänkta löner väcker ilska. Annie Lööf tjänar 151 667 kronor i månaden och hennes kollegor är inte långt efter. Partiledaren måste sänka sin lön med 92 procent i månaden för att komma ned till samma nivå som ingångslönen för en lokalvårdare med Centerns förslag.¹²²

I anslutning till artikeln följer en sammanställning över ledande Centerpartisters inkomst i relation till utvalda yrkens ingångslöner. Det följer också en kommentar ifrån en person verksam i det utvalda yrket, vilket ser ut på följande vis:

ANNA-KARIN HATT

It- & region-minister, 2:a vice ordförande i C:

129 666 kronor

-87 %

Ingångslön lärare grundskola:

23 000 kronor

Efter sänkning med 25 procent:

17 250 kronor

Emma Apoy, lärare grundskolan, 25, Göteborg:

Jag tror att det skulle vara en katastrof för framtidens lärare att sänka ingångslönerna. Färre och färre utbildar sig till lärare idag och en av anledningarna är de låga ingångslönerna. Jag är anställd på låg ingångslön och det skulle kännas som ett hån att sänka den lönen.¹²³

I likhet med rapporteringen av ministrarnas lön och deklaration konstrueras här en grupp av politiker med ett specifikt ekonomiskt kapital. I det här sammanhanget ges dock också en motreferens i Grundskoleläraren Emma Apoy och ingångslönen för en lokalvårdare. Utifrån

¹²¹ Johan Eslander, ”Carl Bildts skattesmäll”, *Expressen*, 29/12-10.

¹²² Karl-Johan Karlsson, ”Ingen B-lön för C-toppar”, *Expressen*, 25/3-12.

¹²³ Karl-Johan Karlsson, ”Ingen B-lön för C-toppar”, *Expressen*, 25/3-12.

detta blir två grupper uppenbara. En med högt ekonomiskt kapital som representeras av ledande centerpartister, samt en med lågt ekonomiskt kapital representerad av bland annat en grundskolelärare och en lokalvårdare. Skillnaden, vilken kanske kan förstås och sammanfattas som ”politiker tjänar mer än vanligt folk” är alltså en distinktion mellan gruppen politiker och ”andra.” Som jag föreslog genom Bourdieu tidigare så är konstruktionen av grupper en nödvändighet för politisk mobilisering.¹²⁴ Detta kan göras gällande för i teorin så väl som praktiken. Med det ekonomiska kapitalet som grund så skiljs politikerna från lönetagarna. Detta bidrar till att konstruera och befästa gruppen politiker men kan försvåra mobilisering. Läraren i exemplet ovan känner sig ju snarare utsatt för hån än föremål för mobilisering.

Klassresor mellan dikotomier

När nya ansikten presenteras till det politiska fältet och när historier om etablerade politikernas bakgrund görs så är ”klassresan” ett återkommande fenomen. Beskrivningar av klassresor i underlaget visar på liknande tendenser som när ekonomiskt kapital redogörs för. Det vill säga skillnader mellan grupper – och klasser. I dessa rapporteringar är dock de berörda kapitalen av mer varierande karaktär.

En person som anses ha genomfört en resa i termer av klass är Stefan Löfven. I samband med att Löfven tillkännagavs som socialdemokraternas nya partiledare använde sig Göteborgsposten av rubriken ”Klassresenären.”¹²⁵ Rapporteringen tar avstamp i Löfvens tidigare yrkesbefattning som svetsare vilket syns inte minst genom formuleringar som [...] *han ska svetsa samman partiet inför framtiden*¹²⁶ eller ”Stålmannen”¹²⁷ som Aftonbladet rubricerade en artikel, även den i samband med offentliggörandet av Löfven som ny socialdemokratisk partiledare. I artikeln från Göteborgsposten framgår det om Löfven att:

Han är socialdemokrat ända in i ryggmärgen och har gjort en hissnande klassresa från de norrländska vidderna till de allra tuffaste förhandlingsborden i huvudstaden.¹²⁸

Det är kontrasten som är poängen. De norrländska vidderna ställs mot huvudstadens tuffa förhandlingsbord. Förhållandet föreslås vara dikotomiskt. Förhandlingsborden bär ett symboliskt värde: På de norrländska vidderna sker inget av vikt, förändringarna och makten

¹²⁴ Pierre Bourdieu, *Praktiskt förnuft – Bidrag till en handlingsfilosofi*. Göteborg, 1995. s. 44.

¹²⁵ Marie Kannedy, & Sten Sjögren, ”Klassresenären”, *Göteborgs-posten*, 27/1-12.

¹²⁶ Marie Kannedy, & Sten Sjögren, ”Klassresenären”, *Göteborgs-posten*, 27/1-12.

¹²⁷ Joachim Kerpner & Elisabeth Marmorstein, ”Skaffa slips, Stålmannen”, *Aftonbladet*, 27/1-12.

¹²⁸ Marie Kannedy, & Sten Sjögren, ”Klassresenären”, *Göteborgs-posten*, 27/1-12.

finns vid de tuffa förhandlingsborden i huvudstaden. Modaliteten är konstaterande; Löfven ”har gjort en hissande klassresa”: vilket innebär att påståendet görs till ett faktum. Det som motiverar klassresan tycks vara Löfvens tidigare yrkesbefattning som svetsare. Avståndet mellan svetsare och socialdemokratisk partiledare är alltså stort. Detta uppenbaras genom avståndet mellan svetsare/norrländska vidder och potentiell statsminister/tuffa förhandlingsbord som är att förstå som så pass långt att klassresan inte bara konstateras utan dessutom beskrivs som ”hissande.” Att Löfven tar plats vid ett sådant bord är således en fråga om en klassresa. I en artikel från Dagens Nyheter redogörs för en intervju med finansminister Anders Borg och ett annat bord hamnar i fokus:

För Anders Borg började resan mot den finanspolitiska eliten vid ett köksbord i bostadsområdet Lindö, Norrköping.¹²⁹

Principen för konstaterandet påminner om de gällande Löfven. Man tar avstamp i det ordinära för att landa i det extraordinära. Köksbordet ställs mot den finanspolitiska eliten vilket trycker på det långa avståndet. Här benämns dessutom den grupp som Borg i egenskap av finansminister anses tillhöra: ”den finanspolitiska eliten”. Uttrycket fungerar på ett liknande sätt som de ”tuffa förhandlingsborden” gör i Löfvens fall. Det förefaller som något exklusivt, en plats eller ett sällskap nära makten. Kontrasten till norrländska vidder eller köksbord är stor. Även utbildningsminister Jan Björklund nämns i liknande ordalag. Rubriken lyder ”Skolministerns klassresa till Rosenbad” och pryder en artikel från Sydsvenskan. Ingressen följer:

Pacifisten blev militär. Arbetarsonen blev minister. Omgiven av sossar blev han liberal. Jan Björklund har alltid varit motvalls, och räds inte vad folk tycker.¹³⁰

I likhet med beskrivningarna av Löfven och Borg vilar konstaterandet på en samling näst intill dikotomiska förhållanden. Militär ställs mot pacifist, sosse mot liberal, och framförallt så ställs arbetarson mot minister. Björklund, Borg, och Löfven placeras som respektive: minister, elit eller vid ”tuffa förhandlingsbord” vilket förstås som något långt ifrån arbetarsöner, svetsare eller köksbord. De beskrivs alla som resenärer från det enkla till något annat. Det rör sig inte om en vertikalt linjär resa. Resan går nerifrån och upp. Ur tidigare nämnda intervju med Borg finner vi nämligen följande formulering:

Tack vare hans klarspråk har också insikterna om finanskrisens konsekvenser börjat sippra neråt i de folkliga lagren.

¹²⁹ Ulrika By, ”Intervju: Anders Borg”, *Dagens Nyheter*, 18/12-11.

¹³⁰ Malin Ejjde, ”Skolministerns resa till Rosenbad” *Sydsvenskan*, 17/4-12.

<http://www.sydsvenskan.se/familj/fodelsedag/skolministerns-klassresa-till-rosenbad>

Den här meningen lutar sig mot en liknelse där ”de folkliga lagren” är ordnade uppifrån och ned. Insikterna om finanskrisens konsekvenser finns högt uppe, där Borg uppenbarligen rör sig då det är hans klarspråk som fått insikterna att ”sippra” neråt.

En relationell analys är en analys om avstånd. Klassresorna visar på beskrivningar om stora avstånd mellan grupper och de kapital som kännetecknar dem, från detta menar jag att en samling slutsatser kan dras om politikerna och det fält de kan sägas befinna sig på.

Politiker i en klass för sig – det politiska fältet

Jag vill trycka på rimligheten i en jämförelse mellan rapporteringen kring klassresor och den om ekonomiskt kapital. Texterna som ligger till grund för resonemangen skiljer sig åt något till sin karaktär. Framför allt så skiljer sig modaliteten åt mellan de texter som deskriptivt redogör för ekonomiskt kapital och de som behandlar klassresorna. Att berätta med siffror är helt enkelt ett annat sätt att uttrycka sig på än vad det är att beskriva något med liknelser. Detta är skiftande uttryck mellan de kommunikativa händelserna. Det rör sig om händelser i plural då texterna inte relaterar explicit till varandra. Några texter har sin utgångspunkt i enskilda politiska beslut, eller händelser så som Carl Bildts feltaxering. En annan skillnad mellan texterna är att några av dem behandlar politik för att relatera till politiker, andra är personporträtt av politiker som relaterar till politik. Dessa lingvistiska avvikelser texterna och händelserna i mellan ska inte missförstås som avvikelser i den diskursiva praktiken. Texterna har trots olikheterna sig i mellan mer gemensamt än inte. Anledningen till detta är att de relaterar till samma sociala praktik. I texterna finns nämligen ett antal olika roller och yrkeskategorier vilka nämns och placeras i relation till varandra: Grundskolelärare, lokalvårdare, svetsare, politiker och ministrar för att nämna några. Dessa tillskrivs också konkreta kapital och symboliska tillgångar. Detta är en form av social differentiering. Bourdieu menar att den sociala differentieringen är upphovet till individuella och kollektiva motsättningar då differentieringen yttrar sig genom olika positioner i det sociala rummet.¹³¹ Det vill säga att när skillnader uttrycks så uppkommer och upptäcks grupper. I likhet med Bourdieus karta över ”*De sociala positionernas rum och livsstilarnas rum*”¹³² blir det här möjligt att utifrån relationen mellan yrkeskategorierna och kapitalen illustrera distinktioner och motsatsförhållanden mellan dessa grupper:

¹³¹ P. Bourdieu. Göteborg, 1995. s. 45.

¹³² P. Bourdieu. Göteborg, 1995. s. 17, (samt *bilaga 1*).

- Minister, politiker	Arbetarson, Lokalvårdare, Grundskolelärare
- Statsministerkandidat	Svetsare
- Förhandlingsbord	Köksbord
- Upp	Ned
- Högre ekonomiskt kapital	Lägre ekonomiskt kapital
- Huvudstad, Rosenbad	Norrländska vidder, bostadsområde

Slutsatsen blir lika självklar som den är enkel: Aktörerna på det politiska fältet skiljer sig från aktörer på andra fält. Det är detta som gör det möjligt att tala om en sådan sak som ett politiskt fält. Ytterligare en slutsats är att den första egenskapen som dessa politiker delar med varandra är att de skiljer sig från aktörer på andra fält. De delar en distinktion som berättigar en plats på det politiska fältet. Det är värt att notera att detta är en partiöverskridande tendens.¹³³ Vilket i något schablonmässiga termer kan föreslås gälla även det ekonomiska kapitalet. Det är ju inte bara ledande centerpartister som tjänar mer än en lokalvårdare eller en grundskolelärare. Att vara offentlig politiker skiljer sig från att vara svetsare, lärare eller lokalvårdare. Det gör det därför att politiker anses ha, och har mer makt och mer pengar än många andra grupper. Dessa analysens inledande konstateranden kan tyckas närmast självklara. Dessa är dock mycket viktiga och grundläggande konstateranden för analysen, och för politikernas handlande med kapital. Särskilt som det innebär att vissa politiker förväntas företräda och mobilisera klasser eller grupper som man inte anses tillhöra. I vissa fall anses man till och med vara den klassens raka motsats.

¹³³ Jag vill uttrycka en reservation för Sverigedemokraterna i det här avseendet. Partiets mediala strategier skiljer sig avsevärt från de övriga riksdagspartierna. Jag har i min C-uppsats studerat just detta: *Populism i aktion och reaktion – om populistiska strategier i det offentliga*, (C-uppsats, Linköpings Universitet, Opublicerad.) För vidare läsning om populistiska strategier rekommenderar jag: Ernesto Laclau, *On populist reason*, London. 2005. Samt: Richard Slätt (Red), *Sverigedemokraterna från insidan – Berättelsen om Sveriges största parti utanför riksdagen*, Stockholm. 2004.

5.2. Fältets dynamik: Legitimering och kontroll av kapital

Analysens inledande del har fokuserat på några av de mest uppenbara skillnaderna mellan politiker och andra grupper. En slutsats är att politikerna redogörs för som en klass för sig. Under samlingsnamn som ”eliten”, ”toppen” och så vidare placeras dessa politiker långt ifrån och över andra samhällsgrupper. Jag kommer även vidare att argumentera för att dessa offentliga politiker bör förstås som aktörer på ett politiskt fält där den första gemensamma nämnaren är skillnaden från aktörer på andra fält.

Stil och smak – om percipi och fältets förväntningar

Till varje fält kan vad Bourdieu kallar percipi kopplas. Percipi kan översättas som förståelse, det är förståelsen om förväntningar och beteende på fältet. Till det politiska fältet och dess aktörer hör en gemensam percipi. Den kan identifieras i en samling olika sammanhang. Exempelvis är förväntningar på stil och klädval relaterat till percipin. Även om uppsatsen grundar sig på en misstanke om olika förväntningar på politiker baserat på olika kopplingar till klass så vill jag inledningsvis understryka att det finns förväntningar som kan betraktas som något generella och partiöverskridande. Förväntningar på stil och klädval tycks i viss utsträckning vara sådana.

Rapporteringen kring politikernas stil och klädval skiljer sig från uppsatsens övriga underlag i vissa avseenden. Exempelvis kan ett urval av artiklarna om stil och klädval placeras i en modejournalistisk genre. Det är en placering som bland annat kan motiveras genom artiklarnas utformning och karaktär. Det finns exempel på så kallade ”före-efter” reportage, och olika typer av betygsättningar. I Kvällsposten betygsätter till exempel moderedaktören Emma Danielsson i anslutning till just ett ”före-efter” reportage om Stefan Löfven och den socialdemokratiska partiledarens skjorta. Betyget är två av fem getingar, motiveringen följer:

Skjorta:

Det här är en klassisk vit skjorta som ser ut att sitta rätt bra. När man bär slips är det dock snäppet snyggare att välja en skjorta med cutaway-krage, det vill säga att kragen går isär åt sidorna istället för att vara mer spetsig och peka nedåt.¹³⁴

Det är inte bara utformningen som motiverar en modejournalistisk genre. Notera detaljspråket, exempelvis ”cutaway-krage” samt att det är en moderedaktör snarare än en

¹³⁴ Jessica Josefsson, ”Stiligt”, Kvällsposten, 28/1-12.

politisk kommentator eller expert som uttrycker sig. Uppmärksamheten som riktas till Löfvens krage visar också att detta är en rapportering som är mycket detaljerad. Det är inte utstyrsel i största allmänhet som granskas. Rapporteringen är specifik och detaljerad. Granskningen av stil och klädval utförs av experter och tas på största allvar. Politiker som inte anses leva upp till förväntningarna disciplineras:

TIPS FRÅN STILCOACHEN Stefan Löfven har en tuff period framför sig. Inte bara måste han axla ansvaret för ett starkt försvagat Socialdemokraterna. Han måste också se över sin klädstil enligt Daniel Lindström, modechef på tidningen Café. ”Som partiledare måste han skärpa till sig stilmässigt.” Säger han.¹³⁵

I artikeln finns en bild på Löfven och där man med pilar pekar ut de stilmödringar som Löfven uppmanas ta tag i. Uppmaningarna lyder: ”*Fixa frillan!*”, ”*Slopa Säcken...*”, ”*Led med stil – och slips*” samt ”*Undvik att ha bylsiga jackor*”.¹³⁶ Ett liknande exempel är Andreas Carlgren (C):

Miljöminister Andreas Carlgren gillar sin skinnjacka som vållade sådan debatt. ”Jag tycker den är snygg”, säger han i en skriftlig kommentar till SvD.

Om kravet på vårdad klädsel i kammaren skriver statsrådet: ”Jag tycker att det är OK och tycker jackan passar med det” Hans favoritplagg – En ylletröja med kåpa – hör dock inte hemma i kammaren för ”den är inte kavajliknande.”¹³⁷

Politikerna ställs alltså inför mycket specifika förhållningsregler och koder när det kommer till stil och klädval. När dessa inte upplevs ställs man som Löfven eller Carlgren inför uppmaningar om förändring eller kritik.

Syftet här är att finna relationen mellan diskursiv praktik och social praktik. Detta yttrar sig genom att rikta uppmärksamhet mot relationen mellan den kritiska diskursanalysen och Bourdieus terminologi. Notera att identifierandet av en ny genre går hand i hand med identifierandet av nya aktörer. De modejournalistiska inslagen i rapporteringen pekar mot specifika former av kapital som granskas och uttryckligen betygsätts. Jag tror dock inte att modejournalisterna ska misstolkas som aktörer *på* det politiska fältet då de inte strider om samma saker som politikerna. Snarare vill jag betrakta dem som en del av fältets struktur och logik. Dessa journalister kan betraktas som betydelsefulla aktörer på andra fält, poängen är att de innehar ett högre kulturellt och symboliskt kapital än politikerna i form av kunskap för stil och mode. Funktionen som modejournalisterna fyller för det politiska fältet är legitimera eller

¹³⁵ Joachim Kerpner & Elisabeth Marmorstein, ”Skaffa slips, Stålmannen”, *Aftonbladet*, 27/1-12.

¹³⁶ Joachim Kerpner & Elisabeth Marmorstein, ”Skaffa slips, Stålmannen”, *Aftonbladet*, 27/1-12.

¹³⁷ Lova Olsson, ”Klädkod hett ämne i riksdagen”, *Svenska Dagbladet*, 28/6-11.

disciplinera det politiska fältets aktörer. Det vill säga att antingen erkänna eller förkasta politikernas stil och smak. Fältets dynamik är disciplinerande och aktörerna är dominerade av fältets struktur som uttrycker sig genom ”experter.”

Kontroll och Legitimering – Fältet är partiskt

Jag föreslår att rapporteringen kring politikernas stil och klädval vittnar om att journalisterna i det urvalet kan betraktas som en del av fältets struktur. De är uttryck för fältets disciplinering och kontroll av aktörernas kapital och därmed rätt att befinna sig på fältet. Det är min övertygelse att detta gäller även andra former av kapital än stil och klädval. För att visa på hur detta kan uttrycka sig har jag för avsikt att göra en mer detaljerad och jämförande analys av utvalda delar av urvalet. Jag har valt att koncentrera mig på två artiklar som är mycket lika varandra. Dessa publicerades i samband med att Åsa Romson och Stefan Löfven presenterades som ledare för sina respektive partier. (Åsa Romson som språkrör i ett delat ledarskap med Gustav Fridolin.) Båda dessa interjuver genomfördes av journalisten och politiska kommentatorn Lena Mellin. Dock vid skilda tillfällen. Intervjuerna är utformade efter samma mall: de innehåller båda varsin faktaruta som redogör för: civilstånd, boende, inkomst och aktualitet. I anslutning till huvudartikeln finns i båda fallen en rapportering som kallas ”*här är min dag*” som redogör för Romsons respektive Löfvens vardag i detalj och klockslag. Layouten och inramningen kring är även de av samma stil och karaktär. Båda artiklarna är sammanfattningsvis mycket lika varandra till utformning och innehåll. Nedan följer ett utdrag ur intervjun med Löfven som jag har för avsikt att jämföra med utdrag från intervjun med Romson:

Att bli partiledare utan en enda minut i riksdagen måste vara omtumlande?

- Folk har ju sagt att det där kan vara både för- och nackdelar. Jag har ju självklart mer att lära om riskdagen. Men det kan också finnas en fördel att komma med nya perspektiv.

Hur länge jobbade du som svetsare egentligen?

- Jag anställdes på Hägglunds i Örnsköldsvik 1979 och jag tror att jag svetsade i tio år. Men mot slutet, kanske de fem sista åren, var det inte på heltid.

Kan du fortfarande svetsa?

- Nu skulle jag nog behöva öva lite för att klara en elitlicens.

Du har kort formell utbildning, lider du av bildningskomplex?

- Nej, jag tar gärna till mig andras kunskaper. Och så har jag gått många fackliga utbildningar, de går inte av för hackor de heller.

Du har fått mycket beröm av direktörer i näringslivet, särskilt Sverker Martin-Löf. Är det generande?

- Nej, vi har ett bra förhållande.¹³⁸

En interaktionell kontroll av samtalet uppenbarar att det rör sig om ett samtal av relativt rak fråga-svar karaktär. Det är Mellin som styr samtalet och hon gör så utan närmare följdfrågor. Från frågorna ovan rör det sig mest om tämligen konkreta ja- och nej-frågor. Modaliteten är konstaterande från Mellins sida. Detta framgår av formuleringar som ”*Du har*” i inledningen av frågorna vilket är en satskonstruktion som stärker påståendena som frågorna bygger på. Flertalet av frågorna inleds således av ett påstående som motiverar frågan. Den första frågan lutar sig dessutom mot ett ”måste” och etablerar ett starkt påstående för Löfven att ta hänsyn till för att besvara frågan. Som satskonstruktionen nu föreligger finns inget utrymme för alternativ. När samtalsturen kommer till Löfven finns åtminstone två sanningar etablerade: (1) Han saknar minuter i riskdagen, (2) vilket *måste* vara omtumlande. I intervjun med Romson ligger samtalets fokus tidigt på utbildning och erfarenhet vilket inte är helt olikt intervjun med Löfven:

Vad handlar din doktorsavhandling om?

- Om rättigheter som ges till utländska investerare i mellanstatliga avtal. Det finns en risk för att de internationella avtalen lägger hämsko på miljölagstiftningen eftersom de ger ganska starka rättigheter till investerarna.

Det låter väldigt komplicerat.

- Det är inte helt lätt. Men det är en doktorsavhandling, inte en kioskvältare.

Jag är imponerad. Hur har du hunnit vid sidan av språkrörsjobbet?

- Vi får väl se vad opponenterarna tycker. Men det kändes som nu eller aldrig måste jag bli klar. Så jag har under de senaste 1,5 åren suttit och knåpat på semestrar, helger och juledigheter.

- I torsdags fyllde jag 40 också. Det kändes som ett nytt avstamp.

Du valdes till språkrör efter åtta år i Stockholms kommunfullmäktige och ett knappt år som riksdagsledamot. Hur förändrade det ditt liv?

- Det var större skillnad att gå från att vara fritidspolitiker till att syssla med politik på heltid. Som heltidspolitiker är man hela tiden ansvarig för hur vårt samhälle fungerar och lyssnar alltid in vad som händer och vad folk tycker.¹³⁹

Frågorna är något öppnare i utdraget ovan än i det från intervjun med Löfven. Det framgår av ordval som ”*Hur*” och ”*vad*” jämfört med den konstaterande modaliteten från intervjun med Löfven som leder till ja- och nej-frågor. Detta uttrycker sig genom exempelvis: ”*Hur förändrade det ditt liv?*” vilket vi kan jämföra med: ”*Det måste ha varit omtumlande?*” från intervjun med Löfven. Att satskonstruktionen skiljer sig mellan dessa två annars lika

¹³⁸Lena Mellin, ”Det var en sorg för mamma hela livet”, *Aftonbladet*, 12/2-12.

¹³⁹Lena Mellin, ”Jag flyger när jag är tvungen” *Aftonbladet*, 25/3-12.

formuleringarna menar jag fyller en funktion för värderandet av utbildning och erfarenhet. Betrakta Löfvens och Romsons utbildning och erfarenhet som både kulturellt och symboliskt kapital, som något som står inför granskning - och i förlängningen värdering av Mellin. Situationerna är i den meningen inte särskilt olika de där modeexperter ger plus eller getingar på politikernas kläder, även om det uttrycker sig mer implicit. Mellin dikterar dessa intervjuer på någorlunda likartat vis. Hon placerar Löfven och Romson i ett sammanhang som relaterar till vad de har gjort innan de blev ledare för sina partier. De båda politikernas bakgrund skiljer sig dock från varandras vilket innebär att samtalen tar olika riktning. I Löfvens fall förgås formuleringen: *"Det måste ha varit omtumlande?"* av påståendet att han saknar riksdagsminuter. Den mer öppna formuleringen: *"Hur förändrade det ditt liv?"* riktad till Romson föregås av att Mellin redogör för Romsons erfarenhet i form av ett år i riksdagen och åtta år i kommunfullmäktige. Båda frågorna delar den egenskapen att Romson och Löfven båda tillskrivs ha stått eller stå inför förändring, i jämförelse med varandra antyder *"måste"* och *"omtumlande"* dock att förändringen är att betrakta som mer respektive mindre påtaglig mellan de två politikerna. *"Förändring"* kan betraktas som en i sammanhanget neutral formulering, *"omtumlande"* tolkar jag dock som en situation där till exempel missorientering eller yrsel infinner sig. Grunden till denna missorientering är således att Löfvens brist på minuter i riksdag.

Bakgrundskunskap kan enligt Fairclough vara ideologiskt laddad men ändå framstå som naturaliserad allmänkänedom. Detta blir synnerligen påtagligt om interaktionen är konsekvent mellan samtalets deltagare i den meningen att de skriver under på samma bakgrundskunskap.¹⁴⁰ Ett tillsynes okontroversiellt påstående kan alltså vara ideologiskt laddat i den meningen att det tar sin utgångspunkt i hur sammanhanget eller världen är ordnad och förstås. Från utdraget ur intervjun med Löfven ovan finner vi exempelvis följande fråga: *"Du har kort formell utbildning, lider du av bildningskomplex?"* Frågan är endast relevant under förutsättningen att kort formell utbildning kan leda till bildningskomplex, vilket är att betrakta som ideologiskt laddad bakgrundskunskap. Då frågan når Löfven så skriver han indirekt under på den bakgrundskunskapen genom att besvara frågan utan att ifrågasätta påståendet. Påståendet etableras som en samtalets ordning till vilken Löfven förbinder sig. Konsekvenserna är ideologiskt produktiva eller reproduktiva, då den förståelse som sammanhanget bygger på lämnas som given. Det som produceras och reproduceras är

¹⁴⁰ N. Fairclough, Harlow 2010, s. 31.

dessutom själva växelkursen. Värdet mellan utbildning och dominans på det politiska fältet. Slutsatsen är att kort formell utbildning är grund för bildningskomplex. Även om Löfven menar att just han inte lider av bildningskomplex så skriver han indirekt under på att risken hade kunnat infinna sig. Genom att applicera ett liknande resonemang på intervjun med Romson finns också liknande slutsatser att dra. Lägga exempelvis märke till att Mellin inte i samma utsträckning placerar Romsons utbildning i ett sammanhang. Det vill säga att Romson möts av öppnare frågor. Ett sådant exempel är frågan: *"Vad handlar din doktorsavhandling om?"* Detta innebär att Romsons möjligheter att besvara frågan på olika sätt är mer tillåtande än i fallet med Löfven och dennes korta formella utbildning. Vilket kan förklara att Romsons språkbruk i svaret på denna fråga skiljer sig något från intervjun som helhet, i den meningen att det är något mer akademiskt eller juridiskt vilket syns genom formuleringar som: *"mellanstatliga"*, *"hämsko"* eller *"miljölagstiftning"*. Dynamiken i samtalet skiljer sig från resten av intervjun då det akademiska och juridiska språkbruket inte är representerat genom Mellin i samma utsträckning som genom Romson. Detta leder till att Romson framstår som experten snarare än att Mellin gör så. En bild som förstärks av Mellins reaktion på Romsons svar som *"komplikerat"*, och slutligen också att Mellin uttryckligen är *"imponerad"*. Där Löfvens utbildning och erfarenheter skulle kunna vara grund för *"bildningskomplex"* är Romsons *"imponerande."*

Jag konstaterade tidigare att intervjuerna var lika varandra till utformning och innehåll. Något som har sin grund i att journalisten, tidningen och artikelmallen är de samma. Den största skillnaden mellan dessa intervjuer är dock ingen liten: Föremålen för intervjuerna är trots allt två olika personer. Vilket återspeglas genom olika erfarenheter, identiteter och habitus. Ur intervjuernas likheter uppenbarar sig således system av skillnader:

Löfven:	Romson:
- Svetsare	Doktorand
- Svetsarlicens	Juridik disputation
- Fackutbildning	Universitet
- Fackligt arbete	Kommunal- och riksdagspolitik

Mellins reaktion på politikernas bakgrund öppnar för en ytterligare kontrast:

- Bildningskomplex	Imponerad
--------------------	-----------

Stridens medel är stridens insats

Fältet är ”partiskt” i den meningen att det gynnar personer med specifika kapitalarter framför personer med andra kapitalarter. Samtidigt vill jag påpekat att striden på fältet handlar om mer än endast en bedömning om kapital, även själva värderingen är en strid. Detta vill jag exemplifiera genom att analysera ytterligare en dimension av samtalen mellan Mellin och Romson respektive Löfven.

Det går att argumentera för att Mellin ger uttryck för ett slags klassförakt genom intervjun med Löfven. Min poäng är dock att det är fältet som uttrycker sig genom Mellin. Att vissa egenskaper erkänns som kapital och andra inte är en del av fältets dynamik. Kapital är inte jämt fördelat varken sett till mängd eller form. Det är därför olika aktörer får olika positioner på sina respektive fält. Aktörerna som innehar kapital i rätt mängd och form gynnas av värdestrukturen de som inte har det missgynnas. Den som gynnas kan uppnå en dominant position på sitt fält medan den som missgynnas löper risken att mista sin plats helt. Det är det som först och främst står på spel i den strid som utspelar sig på fältet. Samtalsämnet för intervjuerna rör just platsen på fältet. Detta är dock inte den enda insatsen. En del av fältets dynamik är striden om vilka kapital som skall erkännas. Notera att Romson vid ett tillfälle uttrycker sig på följande vis:

Som heltidspolitiker är man hela tiden ansvarig för hur vårt samhälle fungerar och lyssnar alltid in vad som händer och vad folk tycker.¹⁴¹

Här tar sig Romson rätten att uttrycka vad det innebär att vara heltidspolitiker. Konstaterandet ifrågasätter inte Mellins värdering. Ett sådant ifrågasättande hade nämligen varit överflödigt för Romson då hon till skillnad från Löfven gynnas av fältets värdestruktur. I Romsons fall följer intervjun de frågor som ställs från Mellin. Även om frågorna som jag påpekade ovan är öppnare i intervjun med Romson så följer de temat som dikteras av Mellin. (Med undantag för när Romson påpekar att hon just fyllt fyrtio.) Denna typ av tillägg är mer påtagliga i det utdrag ur intervjun med Löfven som finns ovan. Ta de två frågorna som jag tidigare har riktat uppmärksamhet i mot:

Att bli partiledare utan en enda minut i riksdagen måste vara omtumlande?

- Folk har ju sagt att det där kan vara både för- och nackdelar. Jag har ju självklart mer att lära om riskdagen. Men det kan också finnas en fördel att komma med nya perspektiv.

[...]

Du har kort formell utbildning, lider du av bildningskomplex?

¹⁴¹ Lena Mellin, ”Jag flyger när jag är tvungen” *Aftonbladet*, 25/3-12.

- Nej, jag tar gärna till mig andras kunskaper. Och så har jag gått många fackliga utbildningar, de går inte av för hackor de heller.¹⁴²

Båda dessa frågor föregås av påståenden som ifrågasätter tillräckligheten i Löfvens erfarenhet och utbildning. Som jag påpekade ovan är kontexten som omger frågorna att betrakta som ideologiskt laddade då de bygger på en viss förståelse av världen vilken indirekt bekräftas genom att Löfven lämnar påståendena att stå för sig själva genom att besvara frågan utifrån de av Mellin givna förutsättningarna. Det bekräftar dock inte nödvändigtvis att Löfvens erfarenhet och utbildning skulle vara otillräcklig då Löfven uppmärksammar andra aspekter av sin utbildning och erfarenhet som han menar är relevanta. På den första frågan ur utdraget ovan riktar Löfven uppmärksamhet mot att brist på riksdagsminuter också kan innebära nya perspektiv. Ett resonemang som förstärks med referensen att: "*folk har ju sagt.*" Det vill i termer av kapital säga att då Mellin inte erkänner Löfvens riskdagserfarenhet hänvisar Löfven till att andra har erkänt *bristen* på erfarenhet som möjligheten till nya perspektiv. Bristen på erfarenhet kan således vara en resurs i form av nya perspektiv. Ett symbolsikt kapital. Svaret på samma fråga kan även betraktas som en hänvisning till socialt kapital då Löfven lutar sig mot vad "*folk*" har sagt. Det finns alltså de som tror på honom. Även detta är att betrakta som ett kapital. På den andra frågan ovan är principen densamma som på den tidigare. Löfven gör klart att fackliga utbildningar också har ett värde. Det ger oss ett resonemang där brist på formell utbildning förvisso kan leda till bildningskomplex, det är dock en risk som Löfven inte står inför då han dels tar till sig vad andra säger men också har gått många fackliga utbildningar. Här uttrycker sig alltså utbildning och erfarenhet i former av symboliskt kapital. Värderingen eller växelkursen är inte att betrakta som fördelaktig för Löfven på samma sätt som den tycks vara för Romson. Vilket också förklarar varför Löfven vill rikta uppmärksamhet åt andra aspekter av sina erfarenheter och utbildning. Detta är en del av fältets själva dynamik. Värdet av formell utbildning i relation till att sakna formell utbildning ackumuleras. En växelkurs är sedan länge etablerad, men är precis som värdet av en krona ständigt beroende av att spenderas.¹⁴³

Angående "*fältets dynamik*" menar Bourdieu i *Distinction* att de aktörer som strider på fältet strider också om vad man skall strida om och med vilka medel. Det vill säga att stridens insats också är att avgöra vilka kapital som skall erkännas.¹⁴⁴ Det betyder att Löfven, som

¹⁴² Lena Mellin, "Det var en sorg för mamma hela livet", *Aftonbladet*, 12/2-12.

¹⁴³ P. Bourdieu, Göteborg, 1995. s. 47.

¹⁴⁴ Pierre Bourdieu, *Distinction*, London, 2010. s.243.

missgynnas av värdestrukturen därför riktar uppmärksamhet mot andra former eller aspekter av sitt kapital. Romson å andra sidan gynnas av samma struktur och är där av mer passiv i att introducera andra former av kapital. Båda gör vad som förväntas av dem för att säkra en så god plats som möjligt på det politiska fältet.

5.3 Fältets positioner

En plats på det politiska fältet kommer med avståndstagande från andra fält. Politikerna beskrivs som en klass för sig. En klass över andra klasser. Detta är en beskrivning som åtminstone kan förstås som delvis korrekt. Förutsatt att avgörande faktorer för klass är pengar, makt, status och i viss mån utbildning. Kraven på det politiska fältet är hårda och disciplineringen från media visar sig vara hård. Detta gäller exempelvis klädval, stil, utbildning och erfarenhet. Fältets dynamik är partisk så till vida att det är specifika kapitalarter som premieras. De exempel som jag har gjort så här långt kan betraktas som generella i den meningen att de är partiöverskridande. Att skilja sig från aktörer på andra fält och att dela förväntningarna på det politiska fältet är politikernas främsta gemensamma nämnare. Detta bäddar dock för en motsättning. Politikerna är aktörer på samma fält och strider därför med samma medel. De olika partierna förespråkar dock olika politik och riktar sig i vissa fall till olika grupper. Jag vill påminna om Lena Karlssons resonemang från tidigare: Om klassidentitet har sin näring i ideologiska föreställningar så bör det innebära att relationen mellan subjektiv klass och politiska åsikter är stark.¹⁴⁵ Detta är ett resonemang som jag menar är intressant då politikerna inte bara tillhör en klass utan också förväntas representera klasser. Detta kan bli problematiskt när den partipolitiska representationen äventyras genom vissa symboliska uttryck och tillgångar hos politikerna.

I en artikel från aftenbladet påpekas det att Vänsterpartiets Jonas Sjöstedt bor ”*I fel stadsdel.*”¹⁴⁶ Grunden för artikeln är att Sjöstedt har en lägenhet på Östermalm i Stockholm. Rubriken lyder ”*Ska leda V – från M-land*”, texten följer:

Han blir riksdagens rödaste partiledare men har Sveriges blåaste adress. [...]

Sedan snart två år tillbaka bor han på en av Sveriges flottaste adresser, Karlavägen på Östermalm. Bara några portar bort bor till exempel utrikesminister Carl Bildt.¹⁴⁷

¹⁴⁵ Lena Karlsson, *Klasstillhörighetens subjektiva dimension – Klassidentitet, sociala attityder och fritidsvanor*. Umeå, 2005. s. 116.

¹⁴⁶ Elisabeth Marmorstein, & Anette Holmqvist, ”Ska leda V – från M-land”, *Aftonbladet*, 5/1-12.

¹⁴⁷ Elisabeth Marmorstein, & Anette Holmqvist, ”Ska leda V – från M-land”, *Aftonbladet*, 5/1-12.

Även Sjöstedts boende är att betrakta som kapital. Främst kan vi förstå det som ett symboliskt kapital för ekonomi och status. Men i den här artikeln så erkänns inte Sjöstedts kapital trots att det faller väl in i de principer som jag beskrev tidigare. Det vill säga att några av grundförutsättningarna för att legitimera en plats på det politiska fältet är att skilja sig från andra aktörer på andra fält. Jag redogjorde tidigare för egenskaper som erkändes som signifikativa för politiker kontra icke signifikativa. Om ett boende på östermalm skall placeras i den redogörelsen så hör det hemma i den kategori som innehåller finanspolitisk elit, tuffa förhandlingsbord, och Stockholm snarare än arbetarsöner, köksbord eller norrländska vidder. Det borde således ha kunnat vara ett relevant kapital som styrker Sjöstedts plats på det politiska fältet, så är dock inte fallet. Anledningen är till detta är Sjöstedts partitillhörighet i relation till en slags ”leva som man lär” princip. Detta kan styrkas av att den moderata utrikesministern Carl Bildt bara bor ”*några portar bort*” samt att rubriksättningen faktiskt kallar Östermalm för ”*M-land*.” Detta föreslår att utöver de krav som fältet ställer på sina aktörer så finns det också förväntningar som är mer specifika och knutna till det parti man representerar.

Den jämförande analysen av intervjuerna med Löfven och Romson föreslog att det politiska fältets relation till maktens fält kan uttrycka sig genom de granskande journalisterna. Jag argumenterade för att denna tendens var påtaglig även i den rapportering som görs om politikernas stil och klädval. Artikeln angående Sjöstedts boende menar jag påminner om dessa tidigare urval. Skillnaden är att fallet med Sjöstedt relaterar till *partispecifika* förväntningar och disciplinerar Sjöstedt för att inte leva upp till dessa. Detta trots att Sjöstedt möter det politiska fältets krav på kapital. Det här antyder att det kan finnas en motsättning mellan fältets krav på kapital hos sina aktörer och vad som skulle kunna betraktas som trovärdig klassmobilisering. I den meningen påminner Sjöstedts boende om rapporteringen kring Mona Sahlins väska. Den väska som föreslogs vara ett ”hot mot socialdemokratin.” Rapporteringen om Sjöstedt tar inte argumentationen lika långt men det rör sig uttryckligen om ”*fel stadsdel*.” Saken är den att ”*Sveriges flottaste*” adress görs synonymt med ”*Sveriges blåaste adress*” eller en ”*bostad i högerns hjärta*”¹⁴⁸ som en annan artikel benämner Sjöstedts bostad. Detta menar jag vittnar om att den motsättning som finns mellan att säkra sin plats på det politiska fältet och att formulera en trovärdig klassmobilisering är olika stor i de olika partierna.

¹⁴⁸ Natalia Kazmierska, ”Klart det är en dröm att bli statsminister”, *Aftonbladet*, 29/1-12.

Gynnande positioner - Att övervinna fältets motsättning

Vilken är då den mest trovärdiga och gynnande positionen på det politiska fältet? Jo det är den där avståndstagandet från de låga kapitalen är överflödigt. I den position där överlägsenheten tas förgiven och aktören kan koncentrera sig på att ”spela ned” sitt kapital istället.

Inför nobelfesten 2011 publicerades i aftonbladet en nobelfestspecial som innehöll en kortare redogörelse över ”*Nobel-klänningar vi vill se igen*” med på bild finns bland annat Drottning Silvia Bernadotte samt prinsessorna Victoria och Madeleine Bernadotte samt moderata politikern och statsministerfrun Filippa Reinfeldt i de klänningar som anses ha varit deras bästa. I artikeln framgår det under rubriken ”Favorit i repris” att Filippa Reinfeldt åter ska bära ”*superklänningen åla Nobelfesten 2008.*” Ingressen lyder:

Glitter och glamor – Då väljer Filippa Reinfeldt, 44, en gammal trasa till årets tyngsta fest.

Klänningen är det dyraste jag har köpt. Då vill jag passa på att återanvända den, säger hon.¹⁴⁹

Det vore enkelt att placera den här rapporteringen i samma sammanhang som de modeartiklar som granskade och underkände Löfven och Carlgrens stil och klädval. En sådan placering skulle jag grunda på att ”*trasa*” och ”*årets tyngsta fest*” inte framstår som förenliga med varandra. Samtidigt finns en viktig skillnad mellan sammanhangen som denna artikel relaterar till och de sammanhang som artiklarna om Löfven och Carlgren relaterade till. Löfven stod som ny partiledare inför granskning och Carlgren hade helt enkelt gjort ett misstag genom att bära den skinnjacka som ansågs vara ett föremål för debatt. Filippa Reinfeldt placeras i samma sammanhang som kvinnorna från kungafamiljen och står alltså inför årets tyngsta fest. Sammanhanget är mycket exklusivt och Filippa Reinfeldt plats i eliten går inte att ifrågasätta. Jag har argumenterat för att en av grundförutsättningarna för en plats på det politiska fältet är att avstånd från andra fält. Det politiska fältet är också en plats som förstås som *ovan* andra fält. För Filippa Reinfeldt är det överflödigt att styrka sin plats på fältet i det här sammanhanget. Bourdieu menar att den som lever upp till kollektiva förväntningar har alla fördelar på de symboliska tillgångarnas marknad.¹⁵⁰ Filippa Reinfeldt lever upp till den kollektiva förväntningen som är att skilja sig. Detta befäster hennes position på det politiska fältet så pass att den står utom alla tvivel. Konsekvensen är att hon har mycket stora

¹⁴⁹ Nina Svanberg, ”Favorit i repris”, *Aftonbladet*, 9/12-11.

¹⁵⁰ Pierre Bourdieu, *Praktiskt förnuft – Bidrag till en handlingsfilosofi*. Göteborg, 1995. s. 155.

möjligheter att få nästan vilka tillgångar som helst erkända som kapital. Bourdieu förklarar vad det är att ha alla fördelar på de symboliska tillgångarnas marknad:

Han vinner moraliskt anseende men också otvungenhet och värdighet. Han blir hyllade av det kollektiva medvetandet i samma utsträckning som han – som om det vore någonting helt självklart – gör ”det enda möjliga”, något som han inte kan undvika att göra.¹⁵¹

Filippa Reinfeldt vinner just anseende och otvungenhet. Inte endast genom att befinna sig i den position som hon gör, utan också därför att hon ”gör det enda möjliga.” De symboliska kapital som erkänns i artikeln styrker inte Filippa Reinfeldts ”höga” position. Snarare tvärtom. Detta är dock inte negativt. Hon nämner att klänningen är det dyraste hon har köpt. Längre fram i artikeln konstaterar hon också att hon [...] *inte vill att den bara ska hänga där och vänta på festligheter.*” I slutet av artikeln framgår det också att:

Tar jeans - ibland

Som landstingspolitiker och fru till statsministern är ”kostym, fast för tjejer” oftast obligatorisk.
– Jag försöker följa de informella klädkoder som finns. Men visst, jag kan ha jeans på jobbet, ingen skulle slänga ut mig från sammanträdesrummet för det. Men jag försöker klä mig passande, säger Filippa Reinfeldt.¹⁵²

Klänningen som symboliskt kapital signalerar vart Filippa Reinfeldts ekonomiska kapital enligt henne själv slutar. Det är med detta som grund som Filippa Reinfeldt får andra symboliska tillgångar erkända. Tidigt i analysen gjorde jag en redogörelse för hur vissa uttryck kan betraktas som motsatser till varandra. Uttrycken klassade jag som ”höga” respektive ”låga” och fann att politikerna identifierades och identifierade sig konsekvent med de som betraktades som höga. De kapital som uttrycks av Filippa Reinfeldt själv kan bör placeras i den ”låga” kategorin snarare än den höga. Filippa Reinfeldt är väl medveten om vilka krav som finns på henne i egenskap av politiker och statsministersfru men har också råd att strunta i dem. Filippa Reinfeldt har mycket att vinna på att ”spela ned” sitt kapital. Då hennes plats i toppen eller eliten är ohotad i detta exklusiva sammanhang så är det annars obligatoriska avståndstagandet från de låga och vanliga kapitalen överflödiga. Filippa Reinfeldt uttrycker istället kapital som utgör en bättre grund för politisk mobilisering och övervinner således den motsättning som annars är så central på det politiska fältet.

Politiskt Habitus och den förkroppsligade ideologin

I en artikel från Dagens Nyheter görs följande konstaterande:

¹⁵¹ P. Bourdieu, Göteborg, 1995. s. 155,156.

¹⁵² Nina Svanberg, ”Favorit i repris”, *Aftonbladet*, 9/12-11.

Den ambitiösa Annie gick metodiskt tillväga: 18 år gammal skaffade hon hem alla partiers program och läste igenom dem noga. Att hon var borgerlig visste hon redan. Gnosjöandan, som går ut på

att man är driftig och välförankrad i den lokala myllan, hade hon fått med modersmjölken. Det blev Centerpartiet som fångade in henne, sällsamt nog genom rubriken på sitt idéprogram: ”Där människor får växa”.¹⁵³

Lööf tillskrivs uttryckligen denna ”Gnosjöanda” som genom referensen till ”modersmjölken” naturaliseras. Den är en självklar del av henne och anledningen till att hon visste att hon var borgerlig. Kopplingen mellan borgerligheten och Gnosjöandan tillskriver dessutom borgerligheten Gnosjöandans egenskaper. Att vara driftig och välförankrad i den ”lokala myllan” är att vara borgerlig. Eftersom det var avgörande faktorer för konstaterandet: Lööf är borgerlig, så innebär det per definition att detta är egenskaper som saknas på den politiska skalans ”icke-borgerliga” sida då det annars hade varit en distinktion utan skillnad. Notera att det var ”Centerpartiet som fångade in henne.” Det var alltså Centerpartiet som valde Annie Lööf snarare än att det var Lööf som valde Centerpartiet. Alliansen dem i mellan framstår som oundviklig. Att vara Centerpartist är att vara borgerlig vilket representeras genom vissa egenskaper som förkroppsligas i Annie Lööf. Jag menar att detta motiverar att tala om något sådant som ett politiskt habitus. Ett habitus som kan kännetecknas genom egenskaper som anses vara signifikanta för olika politiska inriktningar. Politisk övertygelse är inte nödvändigtvis något som man har, det är något som man är. Betrakta följande citat från tidigare resonemang kring Stefan Löfven:

Han är socialdemokrat ända in i ryggmärgen och har gjort en hissnande klassresa från de norrländska vidderna till de allra tuffaste förhandlingsborden i huvudstaden.¹⁵⁴

Löfven är uttryckligen socialdemokrat i ryggmärgen vilket kan jämföras med att Lööf anses ha fått sina centerpartistiska värderingar med modersmjölken genom Gnosjöandan. En stor skillnad mellan dessa två politiker är dock graden av aktörskap som de tillskrivs i relation till sin egen tillsättning. Modaliteten i citatet om Löfven ovan menar att Löfvens tillsättning föregicks av en ”hissnande klassresa.” Det är en bedrift och det är uttryckligen Löfven som har stått för den. Lööf å andra sidan passiviseras i artiklarna om hennes tillsättning. Aktörskapet tillskrivs partiet snarare än Lööf:

[...]Annie Lööf som nyligen utnämndes till näringsminister och tidigare i år tog plats som partiledare i Centerpartiet.¹⁵⁵

¹⁵³ Cecilia Johansson, ”Annie Lööf: ”Jag är trygg och stark”, *Dagens Nyheter*, 18/3-12.

¹⁵⁴ Marie Kannedy & Sten Sjögren, ”Klassresenären”, *Göteborgs-posten*, 27/1-12.

¹⁵⁵ Emma Nordander-Arenius, ”Annie Lööf ser fem stora utmaningar”, *Barometern*, 6/12-11.

Notera att Lööf tillsättning som partiédare föregicks av att hon "utnämndes" till näringsminister. I en artikel från Dagens Nyheter adresseras Centerpartiet och kvinnliga politiker:

Centerpartiet är svårslaget på området tongivande kvinnor: Sveriges första kvinnliga partiledare (Karin Söder), två kvinnliga partiledare efter varandra (Maud Olofsson och Annie Lööf), just nu kvinnliga ledare för partiet (Annie Lööf), Kvinnoförbundet (Gunilla Hjelm), ungdomsförbundet (Hanna Wagenius) och student förbundet (Anna Sandström).

- Utan kvotering, påpekar hon förtjust.¹⁵⁶

Att Lööf är kvinna är något att betrakta som positivt. Det är en bedrift att ha kvinnliga politiker på viktiga positioner. Detta framgår av formuleringar som "syns väl" eller att Centerpartiet är "svårslaget" i detta sammanhang. Jag vill dock påpeka att bedriften i citaten ovan snarare tillskrivs partiet än personen. Återigen är det partiet som erkänns aktörskap snarare än politikern. Min poäng är att av alla möjliga politiska habitus på det politiska fältet så kommer vissa att vara mer förenliga med det politiska fältets generella förväntningar än andra. Detta kan styrkas av att Både Lööf och Löfven anses vara sina partier förkroppsligade men det är bara Löfven som tillskrivs en bedrift i att ha tagit sig dit. Lööf passiviserar i de artiklar som beskriver hennes tillsättning. Det politiska habitus som socialdemokraten Löfven kan anses besitta ligger längre ifrån det politiska fältets krav, därför anses han ha genomfört något anmärkningsvärt för att ta sig till den politiska eliten, i motsats till Lööf som anses ha gjort det enda möjliga.

Borgliga politiker och "låga kapital"

De tidigare socialdemokratiska ledarna Mona Sahlins och Håkan Juholt nämnde jag inledningsvis som exempel på politiker som har fått kritik för specifika uttryck för smak. I Juholts fall formulerade sig kritiken bland annat så här:

Med sitt intresse för de sköna konsterna kan Juholt snarare betecknas som ekonomisk medelklass och kulturell överklass – det är knappaste knegare som fyller Operans salonger eller trängs på vernissager.¹⁵⁷

Mona Sahlins väska har jag nämnt upprepade gånger i uppsatsen, men det tål att repeteras:

"Mona Sahlins väska är ett hot mot Socialdemokratin"¹⁵⁸ och:

En person som Carl Bildt kunde gå omkring i sina oljerockar från Barbour på Karlavägen. Men det skulle inte förekomma bland socialdemokratiska ledare, säger statsvetaren Jenny Madestam.¹⁵⁹

¹⁵⁶ Cecilia Johansson, "Annie Lööf: "Jag är trygg och stark", *Dagens Nyheter*, 18/3-12.

¹⁵⁷ Mats Skogskär "Klass mot klass", *Sydsvenskan*, 26/1-12.

¹⁵⁸ Göran Greider, "Mona Sahlins väska är ett hot mot socialdemokratin", *Newsmill*, 22/1-10.

<http://www.newsmill.se/artikel/2010/01/22/mona-sahlins-v-ska-r-ett-hot-mot-socialdemokratin>

Intertextualiteten mellan dessa kommunikativa händelser är hög och de senare texterna om Juholt refererar uttryckligen till de tidigare om Sahlin:

I måndagens Expressen är en av huvudnyheterna att Juholt har ett piratkopierat Boss-bälte till kostymbrallan. En kvinna som Mona Sahlin lär känna igen en bevakning som tappar politiken och fixerar sig vid kroppen och dess uttryck. Men det är uppenbarligen inte kön som förenar Juholt och Sahlin, utan klass.¹⁶⁰

Jag vill också dra paralleller till de artiklar som slog fast att Jonas Sjöstedt bodde på ”fel” plats. Det som förenar dessa händelser är som journalisten ovan föreslår; klass. Det gäller inte nödvändigtvis politikernas objektiva klasstillhörighet. Snarare rör det sig om principer för trovärdig politisk representation. Dessa tre politiker representerar eller representerade alla partier till vänster om mitten och förväntningarna på dessa politiker är andra än vad de har givit uttryck för genom kläder, konst eller boende. En kontrast till de kommunikativa händelserna ovan är de artiklar som rör Statsminister Fredrik Reinfeldts kapital och uttryck för smak.

I rapporterna kring Statsminister Fredrik Reinfeldt är korv ett återkommande ämne. Särskilt inför valet 2010 var det påtagligt i rapporteringen kring statsministern. I Aftonbladet skrevs bland annat:

Fredrik Reinfeldt älskar korv. Det går tillbaka till ungdomen, när han gick på Djurgårdens hemmamatcher på Hovet och Stadion och avslutade alltid med en varmkorv.¹⁶¹

Under en intervju med Metro skulle statsministern ordna med mat till sig själv och reportrarna som skrev:

Vi hade förväntat oss en statsmannamässig meny, som hummer eller så men Fredriks förslag är det enklast tänkbara: Korv med bröd. Och så en öl till det som får honom att vara sig själv för en stund.

Det är ingen middag på statschefsnivå direkt?

- Nä, men det finns en glädje i det vardagliga också.¹⁶²

Notera att Reinfeldt benämns med endast förnamn i det citat som kommer från Metro. I den intervjun nämns Reinfeldt vid namn ett tiotal gånger men då med sitt fulla namn eller endast efternamn. Det är endast i sammanhanget kring korven som bara Fredrik används. Detta sker dessutom tillsammans med referens till den reklamslogan som hör till ölet som dricks:

¹⁵⁹David Bass & Ingvar Hedlund, ”Här poserar Mona Sahlin med 6000-kronors väskan”, *Expressen*, 22/1-10, <http://www.expressen.se/nyheter/har-poserar-mona-sahlin-med-6-000-kronorshandvaska/>

¹⁶⁰Malin Ullgren, ”Behandlingen av Håkan Juholt andas borgerligt klassförakt anno 2011”, *Dagens Nyheter*, 31/5-11.

¹⁶¹Eva Buskas, & Staffan Lindberg, ”Fredrik & Mona privat”, *Aftonbladet*, 5/9-10.

¹⁶²Peter Lindholm, ”Det här är svensk sommar”, *Metro*, 20/5-10.

"Norrlands guld – När du vill vara dig själv för en stund" lyder originalet.¹⁶³ Korven placeras i motsats till en *"statsmannamässig meny."* Dessa artiklar kan också förstås som motsatsen till de tre exempel jag har gjort genom Sahlin, Juholt och Sjöstedt. Notera adjektiven och beskrivningarna som samtalet och menyn kommer med: Glädje, det vardagliga, enklast tänkbara. Ytterligare beskrivningar från samma metro-artikel är: *"vanliga"*, *"enkla"*, *"barnvänliga"*.¹⁶⁴

Fredrik Reinfeldt får sitt gillande av varmkorv erkänt som en form av kapital i de här artiklarna. Det symboliserar det *"vanliga"* som placeras i motsats till det *"statsmannamässiga"*. Principerna för god politisk representation blir uppenbara här. I motsats till Sahlin, Sjöstedt och Juholt så tar Fredrik Reinfeldt avstånd från sin koppling till eliten. Men det är också en motsats till den grundläggande distinktion som jag har argumenterat för, nämligen: Att finnas på det politiska fältet är att skilja sig från andra fält. Statsmannamässigt hör hemma med eliten men från den tar Reinfeldt avstånd, för varmkorven är hummerns motsats som eliten är arbetarens.

En av underrubrikerna till artikeln i metro utgörs av ett citat från Fredrik Reinfeldt med hänvisning till korven: *"Det är något som alla gillar."*¹⁶⁵ I artikeln bekräftas att det som alla gillar är det som Reinfeldt gillar. Detta innebär att Reinfeldt har samma preferenser som *"alla andra"*, därför *är* han som alla andra. Det kan förklaras genom hur Bourdieu resonerar kring det symboliska kapitalet och percipi: Bourdieu föreslår att percipin kan förstås som det symboliska kapitalets referensram. En referensram som är olika inom olika grupper.¹⁶⁶ Men olika grupper kan också dela denna referensram. Det vill säga att ett symbolisk kapital kan erkännas hos flera grupper. Ett sådant kapital har dock troligtvis ett lägre värde då det inte är unikt eller signifikant för en specifik grupp. I det här fallet är det just det som är värdet. Då kapitalet är *"vanligt"* så bär det den symboliska egenskapen att det kännetecknar något *"vanligt."* Att kapitalet erkänns beror dock paradoxalt nog på att det är ovanligt på det fält som Reinfeldt befinner sig. Det vill säga på det politiska fältet. Det symboliska kapitalet som korv är fungerar alltså både som igenkänning och avståndstagande. Det är ett utmärkt exempel på hur trovärdig politisk representation kan uttryckas genom mycket enkla former av

¹⁶³ www.norrlandsguld.se (13/4-13, Kl: 11:00)

¹⁶⁴ Peter Lindholm, "Det här är svensk sommar", *Metro*, 20/5-10.

¹⁶⁵ Peter Lindholm, "Det här är svensk sommar", *Metro*, 20/5-10.

¹⁶⁶ Pierre Bourdieu, *Praktiskt förnuft – Bidrag till en handlingsfilosofi*. Göteborg, 1995. s. 156.

kapital. Samtidigt är det nödvändigt att kapitalet erkänns för att detta ska vara framgångsrik och denna typ av erkännanden är inte lika sannolika för alla fältets aktörer.

Jag vill argumentera för att det finns två anledningar över andra som förklarar varför Reinfeldts kapital och värdering av kapital skiljer sig från tidigare nämnda politiker. Den första bygger på att Reinfeldt har en etablerad och dominerande plats på det politiska fältet. Statsministerrollen och ledarskapet över Sveriges regerande parti gör Reinfeldt till Sveriges högst uppsatta politiker. I frågan om att tillhöra eliten kan detta jämföras med de resonemang som jag förde kring Reinfeldts maka Filippa Reinfeldt med skillnaden att Statsministerns höga position inte relaterar till en kommunikativ händelse utan till de faktiska förhållandena. Den identifikation med eliten som framstår som så nödvändig för många andra politiker är överflödigt för statsministern. Faktum är att jag saknar underlag gällande Reinfeldt som redogör för hans utbildning eller bakgrund på ett granskande vis. Att Reinfeldt sedan länge är en etablerad politiker hör till saken, hans plats på det politiska fältet är given. Alltså är spelreglerna från denna dominerande position annorlunda jämt emot fältets nyare aktörer.

Den andra förklaringen är att Reinfeldts politiska habitus är långt mer tillåtande än många andra av fältets aktörer. För vänsterpartisten Sjöstedt är ett boende på östermalm grund för ifrågasättande. Det skulle inte vara det för Reinfeldt eftersom östermalm är "M-land". Men inte heller de lägre kapitalen i en bredare percipi är omöjliga för Reinfeldt. Tvärtom erkänns de faktiskt. Den dominerande positionen som jag beskrev ovan är unik för endast Reinfeldt då det bara finns en statsminister. Resonemanget om politiskt habitus kan dock göras gällande för fler moderata politiker. Detta bäddar för ett resonemang där det politiska habitus som kommer med att vara moderat eller möjligen borgerlig är mer tillåtande på det politiska fältet än andra. Betrakta exempelvis följade frågor från en intervju i aftonbladet med Jonas Sjöstedt:

Det tjusiga diplomatlivet i New York måste ha skiljt sig från det livet som dina väljare lever.

Riskerar man inte att tappa kontakten med dem?

- Den risken finns ju, men jag följde aldrig med min fru på mottagningarna som ingick i jobbet. Jag var aktiv i amerikanska socialistpartiet och var oftare på demonstrationer eller blockader mot bagerier som hade sparkat arbetare.

Du är poppis bland Moderat politiker. Umgås du med borgerliga privat?¹⁶⁷

Dessa frågor lutar sig emot samma förståelser som kritiken om Sjöstedts boende. Den är laddad med bakgrundskunskap som Sjöstedt också skriver under på genom sitt svar. Det vill

¹⁶⁷ Natalia Kazmierska, "Klart det är en dröm att bli statsminister", *Aftonbladet*, 29/1-12.

säga att risken hade kunnat finnas men det gäller inte just honom då han var upptagen med att göra socialistiska saker istället. Tjusigt diplomatliv riskerar således att man tappar kontakten med sina väljare om man är vänsterpartist. Det finns liknande tendenser i även i den andra frågan. Sjöstedt borde inte vara poppis bland moderata politiker, för det ska inte vänsterpartister vara. Jämför gärna med följande fråga riktad till Stefan Löfven:

Du har fått mycket beröm av direktörer i näringslivet, särskilt Sverker Martin-Löf. Är det generande?¹⁶⁸

Frågan bygger på förväntningarna kring vilken typ av relationer som är lämpliga för en socialdemokrat och underförstår att berömmet borde vare generande. Jag föreslår att dessa frågor ställs i relation till det partipolitiska habituset som jag har argumenterat för. Därför att beröm från näringslivet inte är generande för moderata politiker:

Han säger ”vi” men det är ”han” som i november blev utsedd till Europas bästa finansminister av Financial times.¹⁶⁹

Den utmärkelse som Anders Borg har tilldelats är uppenbart meriterande snarare än generande. Det moderata habituset tillåter de ”folkliga” kapitalen som varmkorv, men också de ”elitistiska” kapitalen som att bo på Östermalm eller att ha relationer och uppskattning inom näringslivet.

¹⁶⁸ Lena Mellin, ”Det var en sorg för mamma hela livet”, *Aftonbladet*, 12/2-12.

¹⁶⁹ Ulrika By, ”Intervju: Anders Borg”, *Dagens Nyheter*, 18/12-11.

6. Slutsatser och avslutande reflektioner

Den tredimensionella analys som jag argumenterade för i metodavsnittets avslutande del har varit vägledande för min analys. Detta innebär att slutsatserna också kan förstås genom dessa tre dimensioner. Det vill säga som text, diskursiv praktik samt som social praktik. Vad det gäller text och relationen till diskursiv praktik är det noterbart att tolkningsföreträdet tycks ligga hos journalister, reportrar och experter snarare än hos de politiker som texterna berör. Det vill säga att texternas producenter i en bredare bemärkelse producerar och reproducerar diskursordningen. Den interaktionella kontrollen av Lena Mellins interjuver är ett påtagligt exempel på detta, så även de exempel på disciplinering jag gjorde rörande den modejournalistiska genren.

Vidare är det konstaterbart att det går att argumentera för en hög grad av interdiskursivitet. Hög i den meningen att genres och tongivande diskurser är varierande beroende på text och kommunikativ händelse. Detta är förklarligt då artiklarna har varit en form av personporträtt, artiklar som hade berört konkreta politiska frågor istället hade möjligtvis kunnat föreslå en annan grad av interdiskursivitet. Detta kan förefalla som ett givet eller ringa konstaterande, jag menar dock att så inte är fallet. Interdiskursiviteten visar nämligen på att det här är en form av rapportering där inte politisk diskurs främst dikterar förutsättningarna. Mode, ekonomi, boende, mat och så vidare kan argumenteras vara minst lika tongivande. Detta är en slutsats som bäddar för resonemang där politikens anseende i första hand inte relateras till politik. Snarare liknar rapporteringen en form av ”kändisjournalistik” där igenkännande och framträdande är prioritet ett och två. På det hela taget menar jag alltså att detta beror på att de kommunikativa händelserna relaterar till en diskursordning där andra diskurser än ”konkret politiska” sådana är dominanta.

Ytterligare ett konstaterande kring de kommunikativa händelsernas produktion är att jag inte kan argumentera för några tongivande skillnader mellan tidningarna i urvalet. ”Storstadspresen” som grupp framstår för mig som en relativt homogent sådan. Det finns skillnader men dessa är snarare mellan artiklar och journalister än mellan de olika tidningarna. Det vill säga att skillnaden mellan två olika journalister är mer markant än den mellan exempelvis Dagens Nyheter och Aftonbladet. Variationen mellan artiklar låter sig alltså inte gärna förklaras genom tidningarnas politiska framtoning eller prioriteringar för innehåll.

Angående den sociala praktiken bör det först och främst nämnas att mediabevakningen av Sveriges ledande politiker väl låter sig förklaras genom Bourdieus begreppsapparat. Analysen visar på att det fält som är den politiska scen vilken rymmer dessa politiker ställer politikerna inför en samling utmaningar. Vissa av dessa kan betraktas som generella i den meningen att de är partiöverskridande, andra är mer konkret kopplade till förväntningar som är relaterade till det specifika partiet eller politikern. Den främsta utmaningen tycks vara motsättningen mellan att vara/beskrivas som en etablerad aktör på fältet utan att riskera den politiska representationen. Den senare kan med framgång uttryckas genom kapital som betraktas som partispecifikt relevant eller genom kapital med brett erkännande. I enkelhet kan motsättningen förklaras som att man kan vara en folkets politiker eller en professionell/elit- politiker. Dessa framstår som de två dominerande sätten att vinna anseende på det politiska fältet. Två sätt som alltså motsätter sig varandra gällande relevant kapital.

Anseendet på det politiska fältet kan äventyras när politikern ifråga inte lever upp till fältets förväntningar. Detta kan uttryckas genom negativ publicitet som pekar ut brister i politikerns sätt att uttrycka eller föra sig. Min tolkning av händelser som dessa är att fältet uttrycker sig genom journalister eller olika former av experter. Särskilt de senare tenderar att uttrycka sig med en form av auktoritet vilken jag misstänker har en stor roll i att diktera vilka de relevanta respektive icke relevanta kapitalen kan vara. Journalister och experter fyller således en disciplinerande funktion. Intervjuerna med Stefan Löfven och Åsa Romson av Lena Mellin menar jag är utmärkta exempel på hur detta kan ske. Jag vill dock inte förringa rapporteringen inom den modejournalistiska genren som presenterades i analysen.

Vidare menar jag att fältet är partiskt så till vida att värderingsstrukturen är gynnsam för vissa kapital och aktörer framför andra. Det tycks till exempel som att några moderata politiker kan få bredare kapital erkännande än andra politiker. En möjlig förklaring till detta den dominant position som moderaterna har rent storleksmässigt. En annan och mer intressant förklaring menar jag är att kapital som kan betraktas som högt respektive lågt båda kan anses relevanta för moderata politiker. Något som inte gäller andra politiker i samma utsträckning.

En återkoppling till de tre Umeå-sociologernas resonemang är också på sin plats. Jag föreslår att striderna om kapitalens erkännande på fältet relaterar till förståelser och förväntningar på

politikerna som grupp och som partirepresentanter. När politikerna förhåller sig till dessa förväntningar så reproduceras de samma. De upplevda grupperna och signifikanta kapitalen blir således förstärkta. Detta innebär att de klassidentiteter som berörs av detta också förstärks. Cigeh, Johansson och Karlssons rapporter föreslår som sagt att det under en relativt lång tid kan argumenteras för ett samband mellan skiftande klassidentiteter och skiftande valresultat.¹⁷⁰ Att rapporteringen som ligger till grund för uppsatsen således kan ha inverkan på valresultat är i den meningen inte en allt för långsökt slutsats. Detta då rapporteringen dels berör diskurser om klassidentitet samt att den berör politikernas trovärdighet som representanter för dessa klasser.

Teoretisk och metodologisk reflektion

Jag nämnde inledningsvis att uppsatsen utöver det uttryckta syftet också bär teorigenererande ambitioner. Då det teoretiska ramverket framför allt har lutat sig mot två mycket etablerade teoretiker är dessa ambitioner blygsamma men ändå viktiga för uppsatsen. Jag har försökt att integrera den kritiska diskursanalysen och Pierre Bourdieus begreppsapparat efter bästa förmåga och möjlighet. I vissa avseenden menar jag att detta har varit framgångsrikt, och i andra avseenden mindre så.

Teoretisk stringens har varit viktigt i det här göromålet och min avsikt har varit att inte föra in ett begrepp på bekostnad av ett annat. I det här avseendet vill jag argumentera för att jag har varit framgångsrik. Begreppen som jag har använt mig av i uppsatsen konkurrerar inte med varandra. Några komplicerade begreppsöversättningar har inte varit nödvändiga. Detta menar jag är ett argument för att de två teorierna har mer gemensamt än inte. Min tolkning av Bourdieu som en perspektiv realist är bärande i det här avseendet. En mer konkret strukturell tolkning av Bourdieu hade kunnat försvåra konstruktionen av mitt teoretiska ramverk.

Jag vill dock peka ut att förfarandet att ha två bärande teorier med bred täckning ibland kan liknas vid att gå över ån efter vatten. Samtidigt är det så, att när teorierna bekräftar varandra snarare än att komplettera varandra leder detta till väl förankrade resonemang kring empirin. För att fortsätta min liknelse: ibland är vattnet faktiskt klarare på andra sidan ån.

¹⁷⁰ Se bla: Lena Karlsson, *Klasstillhörighetens subjektiva dimension – Klassidentitet, sociala attityder och fritidsvanor*. Umeå, 2005. s. 116 (alternativt uppsatsens 2:a kapitel: *Klass och politik*.)

Jag vill också peka ut att min uppsats med Bourdieu och vissa andra sociologer delar ett viktigt problem. Vetenskapen bär vissa klassificeringsproblem, det gäller särskilt de vetenskaper som ägnar sig åt sociala ämnen.¹⁷¹ Att till exempel skilja mellan en uppfattad grupp och en ”verklig” eller logisk grupp är ingen liten uppgift. För mig är de subjektiva grupperna i första hand centrala då det är text och diskurs som är föremål för analysen. I exempelvis *Distinction* är den empiriska och metodologiska variationen mycket stor, vilket jag menar kan ses som ett försök från Bourdieu att ta sig genom detta problem. Min empiriska variation är långt ifrån lika bred och därför är också dilemmat intakt på sina ställen. Faircloughs syn relationen mellan det diskursiva och det sociala är som sagt en dialektisk sådan.¹⁷² Således kan till exempel uppfattade grupper vara en avspegeling av de faktiska som en slags ”strukturell yttering”, men det uppfattade saknar för den skull inte produktiva egenskaper.

Förutsatt att struktur yttrar sig genom diskurs framstår den kritiska diskursanalysen och de av Bourdieu tillhandahållna begreppen som en god kombination. Detaljspråket i diskursanalysen förser nämligen uppsatsen med konkreta riktlinjer för analys av kommunikativa händelser vilket sedan kan relateras till bredare begrepp som kapital, habitus och fält. I det avseendet är kombinationen av teori och metod i uppsatsen en som jag rekommenderar för liknade studier.

¹⁷¹ P. Bourdieu. 1995, s. 44.

¹⁷² N. Fairclough, Harlow, 2010. s. 3.

Referenser

Tryckt press:

Material från Svensk tryckt press via Retriever: <http://www.retriever.se/>

Baas David, ”Skärp dig Juholt”, *Expressen*, 30/5-11

Buskas, Eva & Lindberg, Staffan, ”Fredrik & Mona privat”, *Aftonbladet*, 5/9-10

By, Ulrika, ”Intervju: Anders Borg”, *Dagens Nyheter*, 18/12-11

Eslander, Johan, ”Carl Bildts skattesäll”, *Expressen*, 29/12-10

Johansson, Cecilia, ”Annie Lööf: ”Jag är trygg och stark”, *Dagens Nyheter*, 18/3-12

Josefsson, Jessica, ”Stiligt”, *Kvällsposten*, 28/1-12

Karlsson, Karl-Johan, ”Ingen B-lön för C-toppar”, *Expressen*, 25/3-12

Kazmierska, Natalia, ”Klart det är en dröm att bli statsminister”, *Aftonbladet*, 29/1-12

Kannedy, Marie & Sjögren, Sten, ”Klassresenären”, *Göteborgs-posten*, 27/1-12

Kerpner, Joachim & Marmorstein, Elisabeth, ”Skaffa slips, Stålmannen”, *Aftonbladet*, 27/1-12

Lindholm, Peter, ”Det här är svensk sommar”, *Metro*, 20/5-10

Marmorstein, Elisabeth & Holmqvist, Anette, ”Ska leda V – från M-land”, *Aftonbladet*, 5/1-12

Mellin, Lena, ”Det var en sorg för mamma hela livet”, *Aftonbladet*, 12/2-12

Mellin, Lena, ”Jag flyger när jag är tvungen” *Aftonbladet*, 25/3-12

Nordander-Arenius, Emma, ”Annie Lööf ser fem stora utmaningar”, *Barometern*, 6/12-11

Olsson, Lova, ”Klädkod hett ämne i riksdagen”, *Svenska dagbladet*, 28/6-11

Skogskär, Mats, ”Klass mot klass”, *Sydsvenskan*, 26/1-12

Svanberg, Nina, ”Favorit i repris”, *Aftonbladet*, 9/12-11

Ullgren, Malin, ”Behandlingen av Håkan Juholt andas borgerligt klassförakt anno 2011”, *Dagens Nyheter*, 31/5-11

Otryckta källor:

Baas David och Hedlund Ingvar, ”Här poserar Mona Sahlin med 6000-kronors väskan”, *Expressen*, 22/1-10, <http://www.expressen.se/nyheter/har-poserar-mona-sahlin-med-6-000-kronorshandvaska/> (13/4-13, kl: 12:00)

Eijde Malin, "Skolministerns resa till Rosenbad" *Sydsvenskan*, 17/4-12
<http://www.sydsvenskan.se/familj/fodelsedag/skolministerns-klassresa-till-rosenbad> (13/4-13, kl: 13:00)

Greider Göran, "Mona Sahlins väska är ett hot mot socialdemokratin", *Newsmill*, 22/1-10
<http://www.newsmill.se/artikel/2010/01/22/mona-sahlins-v-ska-r-ett-hot-mot-socialdemokratin> (13/4-13, kl: 12:15)

Ringborg Maria, "Dags för väskdebatt igen", *Dagens Nyheter*, 26/1-10,
<http://www.dn.se/livsstil/trend/dags-for-vaskdebatt---igen> (13/4-13, kl: 12:00)

Reklamslogon: "När du vill vara dig själv för en stund."
www.norrlandsguld.se (13/4-13, Kl: 11:00)

Litteratur:

Althusser Louis, *On ideology*, (London, 2008) Verso

Bennett Tony och Silva Elizabeth, *Cultural Capital: Histories, Limits, Prospects*. Poetics 39:6. December. 2011

Bourdieu Pierre, *Distinction*, (London, 2010), Routledge

Bourdieu Pierre, *Kultur och Kritik*, (Göteborg, 1991), Daidalos

Bourdieu Pierre, *Praktiskt förnuft – Bidrag till en handlingsfilosofi*. (Göteborg, 1995) Daidalos

Broady Donald, *Sociologi och epistemologi – Om Pierre Bourdieus författarskap och den historiska epistemologin*. (Stockholm, 1990) HLS Förlag

Calhoun Craig, Gerteis Joseph, Moody James, Pfaff Steven och Virk Indermohan, *Classical sociological theory*. 2:a uppl. (Malden 2007), Blackwell Publishing

Cigéhn Göran och Johansson Mats, *Klassidentitet i upplösning? – Om betydelsen av klass politik och arbete i 90-talets Sverige*. (Umeå, 1997) Sociologiska institutionen, Umeå Universitet

Cigéhn Göran, Johansson Mats, och Karlsson Lena, *Klassamhällets återkomst – Om klassidentitet, arbetsliv och fritid vid trösklen till ett nytt sekel*. (Umeå, 2001), Sociologiska institutionen, Umeå Universitet

Devine Fiona, Savage Mike, Scott John och Crompton Rosemary, (Red), *Rethinking class – Culture, identities and lifestyles*. (New York, 2005), Palgrave Macmillan

Fariclough, Norman, *Critical discourse analysis – the critical study of language*, 2:uppl. (Harlow, 2010) Pearson education limited

Gramsci Antonio, *Selections from prison notebooks*. (London, 1971) Lawrence and Wishart

Gustavsson Klas, *Det vardagliga och det vetenskapliga – om sociologins begrepp*. (Lund, 2001) Lunds Universitet

Karlsson Lena, *Klasstillhörighetens subjektiva dimension – Klassidentitet, sociala attityder och fritidsvanor*. (Umeå, 2005), Sociologiska institutionen, Umeå Universitet

Laclau Ernesto och Mouffe Chantal, *Hegemonin och den socialistiska strategin*, (Göteborg/Stockholm, 2008), Glänta/Vertigo

Marx Karl och Engels Friedrich, *Kommunistiska manifestet*. (Linköping, 2004) Nixon

Sayer Andrew, *Realism and Social science*, (London, 2000), Sage

Weber Max, *Ekonomi och Samhälle – förståendessociologins grunder 1*, (Lund, 1983), Argos

Winther Jørgensen Marianne och Phillips Louise, *Diskursanalys som teori och metod*, (Lund, 2000), Studentlitteratur

Olin Wright Erik (Red) *Approaches to class analysis*, (Cambridge 2005) Cambridge University Press

Rekommenderad litteratur:

Laclau, Ernesto, *On populist reason*, (London, 2005) Verso.

Liedman, Sven-Eric, (Red) *Karl Marx, människans frigörelse – ett urval ur Karl Marx skrifter av Sven-Eric Liedman*, (Stockholm, 1965) Aldus

Slätt, Richard *Sverigedemokraterna från insidan – Berättelsen om Sveriges största parti utanför riksdagen*, (Stockholm, 2004), Hjalmarsson & Högberg.

Bilaga 1

”De sociala positionernas rum och livstilarnas rum” ur Pierre Bourdieu, *Praktiskt förnuft – bidrag till en handlingsfilosofi* (s.17) Göteborg, 1995:

